

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

SVERIGE 13:—
NORGE 15:—
DANMARK 15:—
INKL. MOMS

SEPTEMBER 6·87

Tyska riket, Mansfeld, S:t Georges-taler 1622. Denna mynttyp slogs i mer än 100 år och blev mycket populär som amulett hos soldater, inte minst i 30-åriga kriget (1618—1648). Därefter imiterades den på många håll, även i oädel metall och in i våra dagar. Kungl Myntkabinettet. Foto N. Lagergren, ATA.

Västsvensk krigshistoria i silver	180
Plåtmynt från Indien	183
Jacob Faggots decimalsystem	184
Debatt	186
Ny riksbankslag	190
Lag om minnesmynt på 1000 och 100 kr	190
SNF:s årsmöte 1987	195

MYNTAUKTION

Nr 4

25 OKTOBER 1987

Sheraton Göteborg

AUKTIONSKATALOGEN utkommer 25 september
och erhålles mot insättning av 30:-
på postgiro 48 92 03-0 (Årsabonnemang 1987: 50:-)

Antikören

Stureplatsen 1
S-411 39 Göteborg

 031-183960

ORGAN FÖR
SVENSKA NUMISMATISKA
FÖRENINGEN

Östermalmsgatan 81
114 50 Stockholm
Telefon 08-667 55 98
(tisdag—fredag kl 10.00—13.00)

Svensk Numismatisk Tidskrift:

Postgiro 42 30 50-4

Bankgiro 219-0502

Svenska Handelsbanken

SNT utkommer den 1
i månaderna februari—maj och
september—december
Prenumeration: helår 90:—

ANSVARIG UTGIVARE

Ian Wiséhn

REDAKTION

Hans Franzén

Madeleine Greijer

(program, föreningar,
aktuella auktioner)

Torbjörn Sundquist (annonsering)

Manuskriptgranskning

Lars O. Lagerqvist

Redaktionssekreterare:

Margareta Klasén

(adress och telefon se ovan!)

ANNONSER

Bokning

Telefon 08-67 55 98 (kl 10—13)

Annonspriser exkl moms:

2 sidor (mittuppslag)	2 000:—
2:a omslagssidan	1 450:—
omslagets 4:e sida	1 800:—
1/1 sida (151×214 mm)	1 200:—
2/3 sida (99×214 mm)	850:—
1/2 sida (151×105 mm)	650:—
1/3 sida (47×214 mm)	450:—
1/4 sida (72×105 mm)	350:—
1/6 sida (47×105 mm)	250:—
1/12 sida (47×50 mm)	150:—

Sista materialdag:

Den 1:a i månaden
före utgivning
Heloriginal alt.
manus och gärna skiss.
Sändes till SNT,
adress enl. ovan.

*Annonser som ej är förenliga
med SNF:s, FIDEM:s och
AINP:s etik
kommer att avböjas*

Tryck: Ordfront, Stockholm 1987
ISSN 0283-071X

Höstprogrammet 1987

Om ej annat anges, hålls mötena kl 18.30 på Sandhammsgatan 50 A (riksantikvarieämbetets lokaler, tag buss nr 41 till Rökubbsgatan eller T-bana till Gärdet).

Sept	2	Som vanligt börjar vi med att medlemmar visar och berättar om något objekt ur sin samling. Diabilder går också bra.
Okt	7	Lars O. Lagerqvist berättar från FIDEM i USA. Rolf Sjöberg visar sitt bildband "En numismatisk resa till svenska regenters gravplatser".
	14	Juniorträff
Nov	18	Lär Dig forska själv! Det är inte svårt. Några av våra professionella numismatiker och amatörer berättar.
	25	Juniorträff
Dec	9	Julfesten med tävling, lotteri m m.

Datum för höstauctionen meddelas senare.

SNF:s kansli

har postadress:

Östermalmsgatan 81, 2 tr ö g,

114 50 Stockholm.

Telefontid tisdag—fredag 10—13,

tel 08/67 55 98.

Besökstid 10.30—12.30.

Semesterstängt:

midsommar – 1 sept.

**BLI MEDLEM I SNF –
GOD SERVICE UTLOVAS.
ANMÄLNINGS-
BLANKETT
TEL 08/67 55 98
tisd–fred 10–13.**

**BEGÄR FÖRTECKNING
ÖVER LITTERATUR TILL
SALU HOS SNF! SKRIV
ELLER RING 08/67 55 98**

Adressändring

*Använd postens adress-
ändringsblankett, som du
sänder till:*

Svenska
Numismatiska
Föreningen
Östermalmsgatan 81
114 50 STOCKHOLM

Årsmedaljen

kan köpas. Se s 195!

Juniorträff

Se s 196.

Annat föreningsnytt

återfinns i detta nummer på s 195—
196

Västsvensk krigshistoria i silver

Av Harald Wideen

De gamla danska medaljerna med bilder av västsvenska städer och fästen utgör en värdefull tillgång för kulturforskningen.

Om Riksarkivet, Kungliga biblioteket, Universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund samt ännu ett par byggnader i vårt land brunne ned med alla sina samlingar, skulle man kunna säga, att Sverige vore ett land utan historia. Vi skulle sakna källskrifterna till vårt vetande om det förgångna och därmed vara ur stånd att ge belägg för vår framställning av det historiskt framfarna.

Visserligen äger vi ett ytterst rikt och viktigt källmaterial av annat slag, nämligen våra kulturminnen, d v s byggnader, redskap, vapen, kläder, konstverk och andra samtida dokument. Men detta material är ur historisk synpunkt otillräckligt; det giver en solid kunskap om vardagsliv och genomsnittskultur, men det lämnar inga bidrag till den politiska historien, och det belyser ej skarpt nog religiösa och sociala förhållanden. Utan de skrivna dokumenten stode historieforskningen ganska hjälplös.

I denna situation skulle man i den svenska medaljserien finna ett samtida källmaterial av stor användbarhet. För en god del av vår historiska tid har vi tillgång till dessa urkunder, omvittnande konungahusets liv och verksamhet, krigshändelser och andra nationella tilldragelser av större vikt. Vi får genom medaljbilderna pålitliga underrättelser om kulturhistoriska företeelser och äger i desamma en lång rad förträffliga porträtt av furstar och privatpersoner.

De svenska medaljernas förtjänster och värde ligger inte minst på det konsthistoriska området.

Men vid sidan av den inhemska medaljserien har vi tillgång till en särdeles intressant grupp av minnespenningar som belyser vårt lands historia. Det är medaljer, slagna av främmande makter i anledning av krig mot Sverige. För västra Sveriges del utgöres dessa

medaljer nästan enbart av danska präglingar; juten var vår granne och arvförande, och han underlät inte att med präktiga minnesmedaljer förhårliga sina vinnningar i våra trakter.

Låt oss undersöka de märkligaste av dessa penningar och se vad de har att meddela av krigshistoria och kulturhistoria i allmänhet.

Det är för fienden ärorika men för oss själva smärtsamma och ödesdigra tilldragelser, de danska segerpenningarna minna om.

Se till exempel på medaljen över Älvsborgs kapitulation den 24 maj 1612! På ena sidan ser man kung Kristian IV spränga fram på en stridshäst med kommandostaven i hand. Han har bart huvud, pipkrage och halvrustning.

Kristian IV:s medalj över Älvsborgs intagande 1612. Liksom följande Kungl. Myntkabinetet, Stockholm. Foto.

Den 2 maj hade han seglat ut från Kronborg med örlogsflottan, åtföljd av 41 transportfartyg, den 5 hade han landstigit vid Göta älvs mynning. Från Bohus kom tungt artilleri, och från provinserna hjälptrupper. Älvsborg belägrades av cirka 10 000 man. Men den var i gott stånd och välförsedd med ammunition och proviant.

Den 6 maj började beläringen, den 13 togs ett utanverk, den 22 instörtade huvudtornet, och så var kapitulationen ej långt borta. Den ägde rum den 24 maj, och resten av garnisonen med den tappre ståthållaren Olof Stråle till Ekna uttågade under flygande fanor, medan 40 kanoner och 6 i sank borrade örlogsfartyg blev danskarnas byte.

På medaljens framsida ses fästningen med det danska lägret liggande söder därom. Utanför lägret synes ryttare och grupper av fotfolk samt två bastioner, från vilka skottlossning pågår. Det är just det stolta ögonblick, då tornet störtar. Högst upp på bilden ses Hising-sidan med en kyrka, markerande det av danskarna föregående år skövlade Gamla Göteborg.

Den 1 juni var det Gullbergs fästnings tur att övergå till danskarna. Genast efter Älvsborgs fall hade den angripits av fienden,

Gullbergs fästnes intagande 1612. Foto ATA.

men saken hade ringa framgång innan kung Kristian själv anlände den 29 maj med nya trupper.

En natt besköts fästningen med glödande kulor, och snart var dess öde beseglat.

På medaljen ser vi kungen stående på slagfältet, där en strid pågår mellan fotfolk och rytteri. I bakgrunden ses bilden av en ort, som säkert skall vara Älvsborg med torn och vallar, på framsidan en vy av det på en höjd vid Göta älv belägna Gullberg med befästningar, hus och flaggor. I förgrunden ett litet kapell samt det danska lägret och stridsbilder, visande hur två batterier beskjutur fästningen, en infanteristyrka m.m. Observera älven, ån och inskriften GOLT BURGUM (Gullberg).

Under Karl XI var det vid ett tillfälle Vänersborg som fick den tvivelaktiga äran att förevigas av de danska medaljgravörerna. Då slogs en medalj till Kristian V:s ära med anledning av Vänersborgs intagande av ståthållaren Gyldenløve den 26 juni 1676.

På ena sidan ser man en segerpelare med det norska lejonet rest i

Dansk segermedalj över Vänersborgs intagande 1676. Foto ATA.

trakten av Vänersborg. På framsidan en bild av Vänersborgs stad och skans med den befästa bron över kanalen Karlsgrav.

Denna plan av befästningarna var emellertid blott projekterad. Förskansningarna var till stor del ersatta av tillfälliga palissader.

Inskriften "Här förgick den oframkomliga taperheten" har troligen att göra med en från Ovidii "Metamorfoser" hämtad sentens, som använts på Karl X Gustavs minnesmedalj från tåget över Bält: Invia virtuti nulla est via, "sig tränger dygden fram och övervinner allt". Och så är det ljutt att kunna hämnas.

Den 18 juli 1677 tog juden Marstrand, den 23 samma månad kapitulera Karlstens fästning.

Det var åter Gyldenløve, som efter intagande av befästningarna Hedvigsholm, Malepert och Gustavsborg bragte befälhavaren till dagtingan med den av sjukdom och nöd hårt medtagna besättningen. Under flygande fanor och klingande spel fick den fritt avtåga.

Frånsidans bild, som är fram-

Värends Numismatiska Förening
anordnar

MYNTMÄSSA

på Smålands museum Växjö
Söndagen den 4 oktober 1987 kl 12—17

Försäljning och köp av mynt
Mynthandlare från södra Sverige
Föredrag om antika mynt — Utställning
Tipstävling — Bestämning av mynt
Lotteri — Kaffeservering

— Fritt inträde —

Besök Växjö Gymnasii Myntkabinett
ett av landets främsta

***** VÄLKOMNA *****

Värends Numismatiska Förening
Box 225, 351 05 Växjö

Till kommande
FRIMÄRKS-AUKTIONER
23/10, 28/11, 29/1, 17/3
mottager vi:

- bättre enstaka frimärken, serier, block, häften
- försändelser
- samlingar
- vykort, m.m.

10% provision och 15 kr slagavgift
per auktionsnummer.
Redovisning 20 dagar efter auktionen.

Välkommen!

AUKTIONSVERKET

AB STOCKHOLMS AUKTIONSVERK

JAKOBSGATAN 10, BOX 16256, 103 25 STOCKHOLM
TEL 08-14 24 40

ställd efter en samtida gravvy av B. Stoependael, ger en samlad bild av olika moment i erövringsstriden. Utsikten över staden är från Koön. I förgrunden normmännens läger från vilket skansarna Hedvigsholm och Malepert beskjutas. Över staden reser sig Karlsten, som utsättes för häftig eld från mörsare uppställda vid Gustavsberg samt från ett flaggprygt fäste norr om fästningen.

Dit hade fienden under svår eld från de belägrade lyckats komma med hjälp av mastträn och kättingar, och härifrån riktades nu ett farligt slag mot fästningen. I hamnen samt ute på havet ses krigsfartyg och mindre båtar.

Ännu en intressant dansk minnespenning från Marstrand finnes, den nämligen som präglades till Tordenskiolds erövring av staden

den 15 juli 1719, ett egentligen föga ärorikt företag, då fästningen i själva verket snart övergav sig genom förräderi från kommandantens sida, något som också kom att kosta honom halsen. Man ser på medaljen Koön och staden i fågelperspektiv, taget inifrån land. I segelrännan ligger flera skepp, av vilka några befinner sig i sjunkande tillstånd. På fästningen är den danska flaggan hissad. Medaljen, som utdelades som taperhetsmedalj, har inskriften: "Af Marstrands overgang till Guds och Kongens ære skal hver som dette bær et kraftigt vidne være."

Men även för oss svenskar är alla dessa medaljer, slagna till minne av danskarnas krigiska bedrifter på svenskt område "kraftige vidner" och dyrbara dokument till våra orters och vårt lands historia.

Marstrands fästning stormas 1677.
Foto Bengt A. Lundberg, Raå.

Marstrands erövring 1719 framställd på en dansk medalj. Foto Bengt A. Lundberg, Raå.

ULF NORDLINDS MYNTHANDEL AB

Nybrogatan 36 • Box 5132, 10243 Stockholm

Telefon 08-62 62 61

KÖPER • SÄLJER • VÄRDERAR
MYNT • SEDLAR • MEDALJER
ORDNAR

Numismatisk litteratur

Medlem av Sveriges Mynthandlares Förening

Ett indiskt fynd av plåtmynt

Våra svenska plåtmynt har de senaste åren uppmärksammats allt mera, både av forskare och av samlare, även internationellt. Detta är ganska naturligt, med tanke på att de som betalningsmedel är något i stort sett unikt. Plåtmynten fungerade ju både som pengar och, när kopparpriset steg, som metall. Under sjuttonhundratalet exporterades mycket stora mängder plåtmynt som metall. Enligt Tingström¹ sändes t ex flera tiotal miljoner plåtar till Holland (Amsterdam). En stor del av dessa exporterades sedan vidare till andra länder. De flesta utomnordiska fynd av plåtmynt är också följaktligen sjöfynd – resultatet av koppartransporter, i form av plåtar.

Utomnordiska fynd är, trots denna omfattande handel, relativt sällsynta. Författarna till denna artikel blev därför glatt överraskade när de

nyligen, under ett besök i en större nordeuropeisk stad, av en ren slump kom i kontakt med ett antal plåtar med en mycket intressant historia.

För drygt två år sedan, vid muddringsarbete i Madras hamn i Indien, fick man plötsligt upp ett större metallobjekt som fastnade i mudderverkets maskineri. Om detta ej skett skulle denna artikel aldrig skrivits. Muddermassorna skulle normalt, utan hänsyn till vad de innehöll, ha dumpats i havet ett par mil utanför kusten. Metallföremålet visade sig nämligen bestå av ett antal svenska plåtmynt, hopkorroderade till en stor klump.

På olika vägar kom sedan dessa till Europa, där författarna själva kunde inspektera de sista fyra plåtarna som återstod av fyndet. Enligt uppgift skulle fyndet totalt ha bestått av 34 plåtmynt. De fyra plåtarna som vi hade tillfälle att hastigt betrakta var samtliga starkt korroderade och hårt rengjorda, men utan tvekan äkta och fullt identifierbara som 4-dalerplåtar från

Fredrik I och Adolf Fredrik. På en av plåtarna stod årtalet 1756.

Vi försökte naturligtvis få fram ytterligare uppgifter om detta märkliga fynd, som enligt författarnas kännedom är det första kända asiatiska fyndet av svenska plåtmynt.

Följande fick vi veta.

Fyndet skall alltså ha bestått av 34 plåtar. Endast 2- och 4-dalers mynt skall ha förekommit. Dessa 34 plåtar skall ha varit präglade mellan 1680 och 1757. Endast fyra plåtar återstod som sagt när vi fick vetskap om detta. De övriga 30 hade redan skingrats på samlarmarknaden. Författarna misslyckades tyvärr med att inköpa någon av de sista återstående plåtarna, och fyndet är när detta skrivs helt skingrat. Vi hoppas emellertid kunna återkomma med ytterligare uppgifter om fyndet vid ett senare tillfälle.

*Kjell Holmberg
Lars-Åke Lejon*

¹ Tingström. B. Plate Money. Stockholm 1986.

INLÄMNING PÅGÅR NU TILL VÅR AUKTION DEN 21 NOVEMBER

Efter en framgångsrik säsong med mycket bra priser söker vi bättre enstaka objekt och hela samlingar inom alla områden.

AUKTIONSVERKET
MYNT

AB STOCKHOLMS AUKTIONSVERK

JAKOBSGATAN 10, BOX 16256, 103 25 STOCKHOLM. TEL. 08-14 24 40

Jacob Faggot och förslagen till ett decimalsystem i svensk mynträkning på 1700-talet

Av Martin Ekman

Genom Kungl. förordningar år 1737 och 1739 infördes för första gången en decimalindelning i det svenska måttsystemet. Längdmåttet, 1 fot = 12 tum (verktrum), delades nu även i tio- och hundradelar: 1 fot = 10 tum (geometriska tum, decimaltum) = 100 linjer. Den nya indelningen skulle gälla parallellt med den gamla.

En liknande förändring inträffade delvis i myntsystemet samma år. Den gamla mynträkningen 1 mark = 8 öre (SM) hade ju gjort det naturligt att prägla mynt i valörerna 4, 2, 1 mark och 4, 2, 1 öre SM. Från 1719 slog man genomgående 5 öre SM i stället för 4 och 2. År 1739 infördes valören 10 öre SM – se figur 1 – och markmynten upphörde i stort sett att ges ut. Silvermyntserien kom nu att bestå av 10, 5 och 1 öre SM och var alltså anpassad till en tänkt decimalindelning. Eftersom vid denna tid kursen på riksdalern var 1 riksdaler = 96 öre SM, måste indelningen i riksdaler = 100 öre SM ha legat nära till hands. Ett snarlikt decimalsystem föreslogs tre år senare offentligt av Jacob Faggot (1699–1777).

Faggot arbetade sedan 1726 vid Kungl. Lantmäterikontoret; 1736 blev han inspektor där. Som sådan fick han ansvaret för rikets mått- och viktsystem – det tycks ha varit han själv som såg till att denna verksamhet året innan förlades till Lantmäterikontoret. Faggot var en stor entusiast för decimalsystemet, och han bidrog på ett avgörande sätt till att decimalindelningen av foten infördes. Till förordningarna 1737 och 1739 utarbetade han en tabell över decimalindelningen för längd-, yt- och volymmått; den trycktes även i hans bok "Rymdemätning" 1739. 10-öresmyntet detta år introducerades förmodligen under inflytande härifrån.

År 1742 publicerade Faggot en uppsats i Kungl. Vetenskapsakademins Handlingar, "Om Tjotäl-

Figur 1. 10 öre SM 1739. Gällde enligt myntordningen för 12 öre SM (liksom 5 öre gällde för 6 öre SM). Kungl. Myntkabinettet. Foto N. Lagergren, ATA.

Om Tjotälning, eller Decimalers
häfd i Bokhålleri och Räkning, som rör
Mät, Mål, Wigt och Mynt, utan
rubning i de wanlige inrättningar.

af
JACOB FAGGOT.
I. Om Mätet.

SS Dinstäcken är långt för detta, i förra Seculo,
af Herr Stiernhielm fördelt i decimaler;
denna delning har kommit mycken wighet å
wäga, så wid Landtmäteriet, som i flera göromål; där

Figur 2. Början av Jacob Faggots uppsats från 1742 om decimalindelningar.

ning". Här pläderar han för ett fullständigt genomförande av decimalsystemet, även inom mynträkningen (figur 2). I sitt förslag till nytt myntsystem använder sig Faggot av ovannämnda kurs på riksdalern fast på ett litet annat sätt. Vid denna tid gällde 1 riksdaler = 3 daler SM men också 1 öre SM = 3 öre KM, varför förhållandet mellan daler SM och öre KM var detsamma som det mellan riksdaler och öre SM: 1 daler SM = 96 öre KM. Faggots förslag går ut på att sätta 1 daler SM = 100 öre KM. I sin uppsats skriver han under rubriken "Om Myntet", efter att ha påpekat komplikationerna med silver- och kopparmynträkningarna:

"Det wore fördenskul wäl, om man allestädes hölle räkning i et slag, ock hälst i Silfwermt, emedan det är enligast med Myntets Fot och Pregel: Men ännu bättre wore det, om Mynteräkningen skedde i decimaler. At wisa huru lätt Hoga Öfwerheten kunde sådant åstadkomma, utan ändring i Myntets skrot, korn och pregel, så

skulle 100 wanliga Koppar rundstycken [öre KM] räknas på 1 Dal. Silfwermt, i stället för det, at 96 Rundstycken, nu göra 1 sådan Daler: så at 4 Rundstycken komme allenast at läggas til."

Faggot föreslår benämningen slant på tiopotensen mellan daler och rundstycken, så att 1 daler = 10 slantar = 100 rundstycken. Dessutom tänker han sig att särskilda benämningar kan ges även till tiopotenserna över dalern:

"Genom detta steget, wore en så gagnelig sak wunnen, at man finge bruka decimaler i Penninge räkning. Rundstycket är det minsta Myntet, hwaraf 10 kunde kallas 1 Slant, 10 Slantar 1 Daler, 10 Daler 1 Pung, 10 Pungar 1 Påse, 10 Påsar 1 Säck, eller hwad man eljest wille kalla denna delningen."

Det bör nämnas att Faggot på slutet omtalar en redan 1719 tryckt skrift med argument för decimalindelningar av både mått och mynt. Han säger inte vem författaren var eller vad förslaget innebar, endast att hans eget förslag är bättre anpassat till rådande förhållanden.

Kanske kan författaren ha varit Erik Rising, dåvarande inspektör för mått och vikt. Denne lät just 1719 tillverka en uppsättning kubiska kärl, som överensstämde med Georg Stiernhielms exemplar från 1664 – och dessa var uppbyggda enligt systemet 1 kanna = 100 kubikdecimaltum, vilket Rising särskilt noterade.

Till det tänkta myntsystem, som tycks ha varit aktuellt 1739 (och kanske även 1719), återkom Faggot ett par decennier senare. Det skedde 1766 i skriften "Anledning til en riktig Myntfot", i vilken han på nytt talar sig varm för decimalindelningen. Han förespråkar här riksdalern som myntenhet och indelningen 1 riksdaler = 10 mark = 100 styver [öre SM]. Faggot framhåller att detta skulle bli "den simplaste Mynträkning i hela världen". Det försöker han belysa i ett räkneexempel med multiplikationer och additioner; exemplet går ut på att beräkna den sammanlagda kostnaden för inköp av olika kvantiteter stångjärn, bräder, smör, sill, lax och murtegel.

Vid det här laget hade myntförhållandena i landet blivit ännu mer komplicerade än förut genom statens alltför omfattande tryckning av sedlar. En reform var ofrånkomlig, och 1776 blev riksdalern ny myntenhet. Men decimalindelningen fick Faggot inte se genomförd – i stället valdes ju indelningen 1 riksdaler = 48 skilling.

När decimalsystemet till slut infördes i mynträknningen, berodde det till stor del på en annan man. Om detta skall jag berätta litet i en kommande artikel.

Referenser

Kongl. Maj:ts Placat angående the nyligen slagne Tijo öres eller dubbla Fem-öres Styckens gångbarhet. Stockholm 1739.

Faggot J: *Rymdemätning – Rön af Måtekonsten til uttalande af hwarjehanda Kärils Innehåll uti Swenskt Måt och Mål*. Stockholm 1739.

Faggot J: Om Tijotälning, eller Decimalers häfd i Bokhålleri och Räkning, som rörer Måt, Mål, Wigt och Mynt, utan rubning i de wanlige inrättningar. *Kongl. Swenska Wetenskaps Acade-*

miens Handlingar III. Stockholm 1742.

Faggot J (anonymt): *Anledning til en riktig Myntfot*. Stockholm 1766.

Nicander H: Åminnelse-tal, öfver Kongl. Vetenskaps-Academiens framlidne Ledamot, öfver-directeuren vid Kongl. Landt-mäteriet, samt Charte- och Justerings-Verket, Herr Jacob Faggot. *Kongl. Vetenskaps-Academien*, Stockholm 1778.

Falkman L: *Om mått och wigt i Sverige*, del II. Stockholm 1885.

Pipping G: Några drag ur det svenska mått- och justeringsväsendets historia. *Daedalus (Tekniska Museets Årsbok)* 1968.

Tingström B: *Svensk numismatisk uppslagsbok* (tabellen över officiella värderelationer 1536–1765). Numismatiska Bokförlaget 1972.

Nya lokaler

öppnades 1 juli 1986 för det statliga Hauptmünzamt i München. De ligger vid Zamdorferstrasse (de gamla har efter ombyggnad övertagits av Bayerisches Landesamt für Denkmalpflege, dvs det lokala riksantikvarieämbetet). Grundstenen hade lagts den 12 oktober 1983. Både en medalj och en festskrift har utgivits i samband med invigningen. I den senare skriver Horst Greger om 800 års mynthistoria i München. I dag slås 26 procent av tyska förbundsrepublikens mynt i München, därtill i kommission mynt för andra stater samt medaljer. Dessutom framställs här de bayerska tjänstesigillan.

LLt

RECENSIONER

Jan Björnhager: Sala som myntort. *Sala hembygds- och fornminnesförening*, årsbok årg 37, 1986, s 4–6, ill.

Våra hembygdsböcker innehåller ofta uppsatser av numismatiskt intresse. Även om det är omöjligt att här redovisa dem alla vill SNT dock försöka hålla läsekretsen underkunnig om vad som är av intresse. Samlingarna på Väsby kungsgård har nyligen förvärvat ett par mynt från Salas tid som myntort (1639–41), nämligen riksdalern 1639 och 1/4 riksdaler 1640. Bägge är avbildade, tyvärr i fel skala, och förf passar på att skildra verksamheten under den korta tid riksdalervalörer slogs vid den gamla silvergruvan. Tyvärr vet man fortfarande inte var myntverket låg, utom att det var vid Salberget. Myntmästarna Henrik Wulff och Marcus Kock presenteras också.

LLt

Fr. Regoudy: L'expérience financière du Baron Goertz. *La Vie Numismatique. Alliance Européenne Numismatique*. Janvier 1987, Bruxelles, s 3–8.

Nödmynten och Görtz upphörde aldrig att fascinera numismatikerna. I den ovan citerade uppsatsen redogör författaren i huvudsak korrekt för myntpolitiken under Karl XII:s senare regeringsår samt för hans berömda rådgivares insatser och slutliga fall, efter kungens död. Mynttecknen 1715–19 är också beskrivna samt de små medaljerna med Görtz' porträtt, vilka senare ju inte alls hör till nödmyntserien.

Däremot har det inte trängt fram att man numera anser Görtz vara oskyldig till själva "uppfinnningen" av nödmynten, men det kanske är att begära för mycket.

LLt

**SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGENS
MEDLEMSNÅL
kan rekvireras från kansliet!
Pris: 20 kr + porto**

DEBATT

Reaktionen på vår uppmaning (SNT 1987:4/5) under recensionen av Rolf Sjöbergs *Rex Upsalie och vicarius* av signaturen NUF och kommentaren av Bengt Thorde- man har inte låtit vänta på sig. Vi publicerar här ett brev från Erik Gamby, Uppsala, med kommentarer av Rolf Sjöberg, i förhoppning att därigenom ge våra läsare en fördjupande inblick i hur mycket spänning som ligger i tolkningen av äldre, ofta skriftlösa mynt.

Red

Erik den helige, Vicarius och Rex Upsalie

Medeltiden är ju en tid full av brist på källmaterial och därför svår att få grepp om. Det behövs ofta bara ett nytt fynd för att tidigare spekulationer skall ställas på huvudet. Jag tycker att just detta är utmärkande för forskningen om de myntgrupper som Rolf Sjöberg har skrivit ett par uppsatser om, nu senast i Fornvännen. Detta gäller också debatten om Erik den helige. Lauritz Weibull, på sin tid ryktbar historieforskare i Lund, sökte en gång bevisa att Erik den heliges person helt och hållet var en myt, en ståndpunkt som väl knappast längre kan upprätthållas. Men forskningen om honom är ännu huvudsakligen lösa spekulationer.

Vallentunakalendariet från ca 1198 nämner Erics Regis den 18 maj. Anteckningen härtill, " + festum", med rött bläck, som därefter följer, har enligt Toni Schmid skrivits till senare, ovisst när. I vilken egenskap Erik fått en plats i kalendariet vet man inte. Det kan ha varit i egenskap av martyr eller som "beatus", dvs ett slags lokalhelgon, vars kult tilläts inom ett begränsat område. Att bli utsedd till "beatus" innebar en förberedelse till senare kanonisering som verkligt helgon. År 1170, då regler utfärdades av påven för helgonförklaringarna, bestämdes att kanonisering skulle ske av påven i Rom och först 50 år efter vederbörandes död. Men det tidigare bruket att såväl beatificering

HÅKAN WESTERLUND

Mynthandel

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Spec. sedlar
Betalar bra för sedlar
före 1930

Vasagatan 42
111 20 STOCKHOLM
Tel 08-11 08 07

som helgonförklaringen kunde ske genom biskopen torde ännu långt därefter ha levt kvar. Anteckningarna i Vallentunakalendariet tyder på att kulten av Erik först haft en lägre dignitet men senare upphöjts till allmän festdag. Enligt traditionen skall Erik ha dödats i strid med den danske prinsen och tronpretendenten Magnus Henriksson. Legenderna, som i nutida känd version har nedskrivits i slutet av 1200-talet, berättar att Erik bevistade gudstjänsten i kyrkan i Östra Aros när han fick budet att en dansk krigshär var i antågande. Sannolikt har danskarna kommit med skepp och landstigit vid Föret, söder om nuvarande Uppsala. Erik stannade likväl i kyrkan tills gudstjänsten var slut. Då han därefter lämnade kyrkan kom han i strid med danskarna och blev dödad.

Att en kung omkom i strid med sina fiender var snarare regel än undantag under den krigiska medeltiden. Därav följde inte automatiskt någon helgonförklaring. Vad kan då ligga bakom Erics upphöjelse till beatus eller helgon? Det finns två möjliga motiv att välja mellan. Det kan vara ett politiskt motiv. Efter Erics död blev Magnus Henriksson kung i Svealand, och Erics son Knut Eriksson måste fly ur landet. Redan 1161 besegrades och dödades emellertid Magnus i strid med en annan tronpretendent, Karl Sverkersson. Ingen av dessa två kan

rimligtvis ha haft intresse av att helgonförklara Erik. År 1167 dödades Karl Sverkersson i strid med Knut Eriksson, som nu återkommit för att göra sina anspråk på kungakronan gällande och även lyckades göra sig till kung. Han regerade i Uppsala till 1195/96 men måste utstå heta strider med ättlingar av Karl Sverkersson och har otvivelaktigt haft intresse av att få fadern helgonförklarad. En fader som har lidit martyrdöden måste ha varit ett starkt kort i den dåtida politiken.

Om den första legendversionen om Erik den helige har skrivits av kretsen kring Knut Eriksson är berättelsen om Erik som med fara för sitt eget liv bevisar högmässan en viktig detalj. Det är nämligen denna detalj som gör Erik till martyr, och martyrer stod högt i kurs i dåtidens katolska Sverige. Ingenting hade så stor effekt som ett martyrskap. Det framgår av den stora popularitet som kom Thomas [Becket] av Canterbury och Knud den helige till del. Den förre mördades i sin egen domkyrka i Canterbury (1170) och den senare i S:t Albans kyrka i Odense (1168). I modern tid har man ett färskt exempel på martyrskapets opinionsbildande betydelse i mordet på Olof Palme. I Erik den heliges fall skulle effekten givetvis ha blivit större, om han som Thomas och Knud hade dödats i själva kyrkan, men det gjorde han alltså inte. Till nöds ersattes den effekten av att han stupade när han kom från gudstjänsten. Men liksom hos Olav den helige och Knud den helige bekräftas hans helighet av legendens uppgift om att en källa sprang upp där han dött.

Det finns här utrymme för en tvivlan på fakticiteten i legenden. Är det sannolikt att Erik skulle ha stannat kvar i kyrkan om han visste att hans liv stod på spel? Antagligen inte. Men i den folkliga propagandan är det en gångbar ingrediens i den mytbildning som en helgonlegend alltid innehåller.

Jag för min del tror att det är en politisk spekulation som givit upphov till legenden om Erik den helige. Den behövdes av Knut Eriksson i kampen om makten i Sverige. Det bör ha varit kring år 1170.

Men det kan också finnas ett kyrkligt motiv. Uppsala ärkestift inrättades 1164. För en kyrka, och i all synnerhet för en ärkebiskopskyrka, har relikerna efter ett eget helgon eller till och med en "beatus" stor ekonomisk betydelse. Det betyder att stora pilgrimsskaror söker sig dit, och stora pilgrimsskaror innebär inkomster och donationer till kyrkan. Kanske uppstår det en marknadsplats där. I Gamla Uppsala var Eriksmässan knuten till den 18 maj; den kan ha kommit till i samband med att man tog upp kulten av Erik den helige. När skrinet med Erik den heliges ben fördes över till den nya ärkebiskopskyrkan i det nuvarande Uppsala skedde det den 24 januari, under distingsmarknaden.

Mycket talar för att kulten av Erik den helige är resultatet av ett samarbete mellan Knut Eriksson och ärkebiskopen i [Gamla] Uppsala. De har båda haft intresse av att skapa ett svenskt nationalhelgon, liksom Norge hade de S:t Olav och Danmark S:t Knud. Erik den heliges popularitet i Uppsala har haft till följd att kulten snabbt har tagits upp också i andra församlingar. Därigenom har såväl den Erikska kungaättens och den uppsalienska kyrkoprovinsens makt och inflytande stärkts.

Så till inskriptionen VICA[rius] på en svensk brakteat från 1200-talet. I J.F. Niedermeyers *Media Latinitatis lexicon minus*, Leiden 1954–76, har förtecknats alla kända definitioner av ordet "vicarius". Det är sammanlagt 30, och förteckningen fyller fem tätttryckta spalter i lexikonet samt täcker hela medeltiden. Dessa definitioner gäller antingen teologiska funktionärer eller ställföreträdare för världsliga myndighetspersoner. Helgon kan vara vicarii för Gud, men det finns också vicarii för biskopar och präster. I de stora katedralerna, där det inte fanns präster nog för att läsa alla själamässorna tillsatte man vicarii, som inte var prästvigda, för att läsa de böner som var beställda av de dödas efterlevande. Den vanliga betydelsen av ordet "vicarius" var under medeltiden sockenpräst, i det sockenprästen var ställföreträ-

dare för biskopen. Jämför engelskans "vicar"! Något fall där en kung var ställföreträdare för ett helgon nämner inte Niedermeyer. Det stundom åberopade exemplet från 1100-talet, då den norske kungen Magnus Erlingsson uttryckligen betecknas som vicarius för Olav den helige, kan inte tas som bevis för att ordet vicarius generellt betecknar ett helgons ställföreträdare; frasen är i detta sammanhang en retorisk vändning som har tillkommit av politiska skäl, och minst av allt kan man därifrån dra slutsatser om svenska förhållanden.

Nu vet man ju inte ens säkert om VICA är en förkortning för "vicarius", som Rolf Sjöberg gissar. Det finns också andra ord i medeltidslatinet som börjar på VICA, till exempel "vicaneum". Det betyder enligt den tidigare citerade Niedermeyer "exchange", dvs något som kan bytas mot något annat, alltså rimligtvis en beteckning för mynt. Inte heller den tolkningen kan naturligtvis bevisas, men nog ligger den närmare det möjligas gränser.

Till slut REX UPSALIE: Det har gissats att därmed skulle avses en inte lagligt erkänd kung eller att det skulle vara fråga om Erik den helige som en sorts religiös överhöghet över den regerande kungen. Tar man beteckningen efter bokstaven kunde det vara en kung som är erkänd i Uppsala men inte i övriga delar av Sverige. Det behöver ju inte vara en upprorskung. När kungen enligt i landskapslagarna bevarade bestämmelser valts på Mora äng vid Uppsala så var han erkänd bara i Uppsala eller i Uppland. Först när valet konfirmerats på landstingen i övriga delar av riket var han erkänd i hela landet. Från Uppsala begav han sig därför till Södermanland, därefter till Östergötland, så till Småland, Västergötland och Närke samt slutligen till Västmanland och åter till Uppsala. Det måste ha tagit åtskillig tid innan denna Eriksgata hade genomförts. Först när kungen återkommit till Uppsala var han formellt erkänd svensk konung, Rex Sveorum. Behövde man slå mynt under tiden han var borta från Uppsala, så kan myntet betecknas som ett provins-

mynt från en tid, då de politiska förbindelserna de olika landsdelarna emellan ännu var mycket lösliga.

Men allt detta är spekulationer, för vars riktighet det inte finns hållfasta grunder att hänvisa till. För min del vill jag därför ställa mig avvaktande i sakfrågorna. Jag har bara velat peka på hur komplicerat det är att dra slutsatser från det bräckliga källmaterial som föreligger.

Erik Gamby

Till våra läsares fromma tar vi ännu en gång med de tre bilderna från föregående nummer. Ovan alltså: a. LL IV:8a, 1229, b. LL VIII: 1, 1247–51 och c. LL XVIII:B:1, 1278–80. Kungl. Myntkabinettet. Foto ATA.

*LL IV:8 a
1229*

*LL VIII:1
1247–51*

*LL XVIII B:1
1278–80*

S:t Erik, S:t Olav och vicarius

En kommentar till ovanstående
Visst är det sant, som Erik Gamby påpekar, att den äldre medeltiden är fattig på skriftliga källor, inte minst vad gäller Erik den helige. Forskningen har därför inom de få tillgängliga källornas ram ofta hänvisats till spekulationer. Men mynten kan också vara utomordentligt viktiga källor om man lyckas tolka

deras innehåll rätt. Det är här jag gjort mina enkla och valhända försök.

Jag för min del tror av många orsaker — i likhet med ett antal forskare idag, t ex Tore Nyberg i Oden-se och Trygve Lundén i Helsingborg — på en mycket tidig Erikslegend. (Se R Sjöberg: *Via regia incedens*. Ett bidrag till frågan om Erikslegendens ålder. Fornvännen 78, 1983.) Den spirande Erikskulten befrämjades säkert tidigt av ärkestiftet. Men jag tror också att kulturen av politiska skäl befrämjades av först sonen Knut Eriksson, sedan av Eriks ättlingar och folkungapartiet, vars konservativa politiska program väl överensstämde med de egenskaper helgonkonungen tilldelats i legenden. Han var en ideell regentgestalt och folkungarnas samlande symbol i deras kamp för "gammal rätt och hävd", något som tidigare uppmärksammats av Erik Lönnroth.

Olavskulten tjänade — därom är väl de flesta ense — i mångt och mycket som en förebild för den framväxande och med Olavskulten sammanlevande Erikskulten. Vi vet att Erik den helige i Sverige, liksom Olav i Norge, betraktades som landets evige konung under senmedeltiden. Och i de mellantider, då landet styrdes av riksföreståndare, var det Erik den helige som för tanken inträdde i konungens ställe. På våra senmedeltida mynt från interregnumperioder står det också Sanctus Ericus Rex.

Nils Ludvig Rasmusson och Bengt Thordeman har båda gjort sannolikt, att de märkliga, uppsvenska brakteaterna från 1200-talets mitt med inskriften Rex Upsalie präglats för de vid denna tid mot Birger Jarl och hans nya giv uppriska folkungarna. Thordeman har dessutom framfört tanken, att den berömda titeln åsyftar Erik den helige, vilket skulle betyda att folkungarna redan då uppfattade helgonkonungen som landets evige konung — rex perpetuus — när de inte ville erkänna den rådande regimen utan ansåg tronen som vakant.

I Norge vet vi att denna tanke — rex perpetuus-tanken — mycket tidigt omfattades av Olavskulten.

Redan i den omkring 1170 på latin skrivna *Historia Norvegiæ* kallas Olav den helige "Norges evige konung" (regem perpetuum Norvegiæ). Men en sådan abstrakt konungs fysiska frånvaro borde förutsätta en konkret ställföreträdare. Ett belägg för en sådan tanke återfinnes också i Magnus Erlingssons privilegiebrev för den norske ärkebiskopen i Nidaros av år 1164, där kung Magnus — uppsatt på tronen av heklungapartiet efter inbördesstrider — kallar sig själv Olav den heliges *vicarius* och vasall i det att Norge är helgonkonungens egendom.¹

Detta berömda privilegiebrev uttrycker naturligtvis såväl religiösa som politiska värderingar och syften. Som brevet uppsavsman skönjer man dragen av ärkebiskop Öystein själv. (Se A. Taranger: *Norvegia sacra II*, Oslo 1922.) Men det sammanhang, i vilket ovan nämnda fras ingår, utesluter dock helt möjligheten, att ordet *vicarius* utgör en *retorisk* vändning: i ett kungadöme, vars sanne herre är en abstrakt rex perpetuus — regerande riket i tankevärlden men ej i sinnevärlden — utgör en konkret, verkställande ställföreträdargestalt en förutsättning. (Jämför påve Gregorius VII:s [1073—1085] för framtiden så betydelsefulla tanke om ett universellt teokratiskt påvedöme, förestått av påven som *ställföreträdare* för S:t Petrus. Påven titulerade sig stundom *vicarius S. Petri*.) I själva verket utgjorde nämnda privilegiebrev *grunden* till Olavskultens rex perpetuus-tanke — en kult som för övrigt hunnit sprida sig till vårt land sannolikt redan under missionstiden. Begreppet "rex perpetuus Norvegiæ" blev till en början en kyrklig benämning av en viss politisk kvalitet, men fick senare både ett rättsligt och ett mer folkligt innehåll (Se Kulturhistoriskt Lexikon 12:579).

Denna i Olavskulten så centrala tanke — rex perpetuus-tanken — omfattades som ovan nämnts även av Erikskulten — enligt Thordeman redan vid 1200-talets mitt. Detta, som så mycket annat, är säkert att se som en direkt påverkan av den äldre Olavskulten. Jag me

nar, att vi i det omdiskuterade myntet från 1220-talets slut med inskriften VICA(rius) (LL IV:8a) ser ännu ett exempel på denna tanke. Myntet i fråga har på grund av fyndomständigheterna alltid attribuerats till Knut länge. Men det degenererade myntet — jämte LL IV A:9 — skiljer sig helt från Knuts övriga, mycket prydliga utmyntningar och verkar ha slagits under primitiva förhållanden samt under stor brådska — som i en tid av uppror. År 1229 hade ett betydande sådant uppror utbrutit. Den regerande konungen Erik Eriksson ville upprorsmännen — folkungarna — inte erkänna. Tronen ansåg de som vakant. I stället betraktades Erik den helige som landets evige konung, i vars fysiska frånvaro upprorsledaren Knut länge var den rätte ställföreträdaren — *vicarius*.² Vad kunde för övrigt i denna kamp för "gammal rätt och hävd" bättre skaffa honom politiska poäng än att åberopa den helgondyrkade anfaders legitimitet? Knut länge var Erik den heliges sonsonson.

Väl på tronen präglade sedan Knut länge mynt av ett flertal olika typer, alla med sitt eget namn (KANVTVS) eller myntorten (ARVSAR) i omskriften.

1278—80 ägde folkungarnas sista — och slutgiltiga — uppror rum, även denna gång med Erik den heliges ättlingar i rakt nedstigande led — Johan och Birger Filipssöner — i spetsen, men nu i Västergötland mot Magnus Ladulås' regim. Jag menar, att de vid denna tid präglade götaländska brakteaterna med ett uncialt E (LL XVIII B) slagits för upprorsmännen — möjligen i Skara — och att bokstaven E åsyftar Sveriges rex perpetuus. I ett av folkungarna betraktat kungalöst tillstånd känns mönstret från deras tidigare uppror lätt igen — men även senmedeltidens interregnum- och riksföreståndarperioder.

De myntgrupper jag diskuterat i mina uppsatser har alla förbryllat forskarna; VICA(rius)-myntet, Rex Upsalie-mynten, E-brakteaterna (LL XVIII B). Tre ting synes mig förena dem: myntherrens identitet har ej med säkerhet kunnat fastställas trots att mynten ej hör till

kategorin "stumma". Alla har de dessutom präglats runt de *tidpunkter* och inom de *landsändar*, där folkungarna — varje gång ledda av Erik den heliges ättlingar i rakt nedstigande led — rest sig i betydande uppror mot kungamakten och tidens nymodigheter: 1229 och 1247—51 i Svealand, 1278—80 i Västergötland, då folkungarna till sist dukar under. Slutligen: myntens *inhåll* leder i samtliga fall tankarna — åtminstone mina — till Erik den helige, vars egenskaper i legenden väl överensstämmer med det konservativa politiska program, som folkungarna företrädde. Kan det inte finnas ett samband?

Jag för min del tror, att vi här genom mynten är vittnen till ett skeende — en mångårig kamp för en ordning som den var "förr i världen i konung Eriks dagar, då bönderna icke hade några tullar, skatter och pålagor" — en framväxande Erikskult, som genom bristen på övriga skriftliga källor länge varit höljd i dunkel och först genom Erik Lönnroths och Bengt Thordemans forskning blivit för oss uppenbar.

Men icke nog därmed. Mynten låter oss också skönja en tronstrid. Det är påfallande och har framhållits av både Lönnroth och Thordeman att flera ättlingar till Erik den helige i rakt nedstigande led på fädernet befann sig i spetsen för de folkungar, som vid olika tillfällen höjde upprorsfanan mot först konung Erik Eriksson, sedan mot den reformlystne Birger Jarl och hans söner. Knut länge betraktade säkert sin heliga härstamning som sitt bästa vapen i tronstriden mot sin svage och sannolikt degenererade släkting Erik Eriksson. Holmger Knutsson, Filip Knutsson, Knut Magnusson, Johan Filipsson och Birger Filipsson var samtliga besvärliga tronkrävare, som efterhand alla avrättades av Birger Jarl och hans son Magnus Ladulås. Denna hårda framfart visar hur farliga de var för Birger Jarls kungliga avkomma. Thordeman har övertygande visat vilken oerhörd vikt och betydelse man bland Erik den heliges ättlingar på fädernet tillmätte sin härstamning, som gav dem en legitimation av yppersta slag till

Sveriges krona. Sedda i ett sådant sammanhang framstår de omdiskuterade mynten i en förklarad dager.

Denna folkungarnas kamp, förd i tecknet av det i början mycket provinsiella lokalhelgonet Erik den helige, rönt hårt motstånd från deras antagonister. Birger Jarls motstånd mot Erikskulten synes till och med ha gått så långt att han favoriserat en annan helig Erik, den 1250 mördade danske konungen Erik Plogpenning. Först efter Birger Jarls död 1266 förändrades hans söners inställning till Uppsalahelgonet, som småningom skulle bli rikets patronus. (Se N Ahnlund: Den nationella och folkliga Erikskulten, i: Erik den helige etc. 1954 s 123, 132.) Men *konsekvenserna* av denna folkungarnas minst halvsekel-långa lansering av helgonkonungen som en alltigenom ideell regentgestalt torde vara uppenbara för alla, eller som Bengt Thordeman skriver i "Rex Upsalie", NM XXX, 1965: "De (folkungarna) lyckades att så fast inpränta denna vackra helgonbild i folkets medvetande att den som synes bevarades hela medeltiden igenom, ja ännu mycket längre."

Rolf Sjöberg

1. Den passage, i vilken frasen ingår, lyder i översättning sålunda: "Ty till Gud överlämnar jag... mig och riket för evigt och likaså till den berömlige martyren kung Olav, vem jag, näst Herren, vid en särskild offerakt helt och fullt överantvadar Norges rike. Och detta rike vill jag så länge Gud behagar förestå som denne berömlige martyrs ärftliga egendom under hans länsöverhöghet som hans ställföreträdare (*vicarius*) och vassall."

2. I detta sammanhang måste jag bemöta vännen Erik Gambys uppgifter om ordet "vicarius". Sockenprästat benämndes i Sverige under medeltiden *curatus*, *plebanus* eller *rector ecclesiae* (till skillnad från i t ex England, där det s k inkorporationssystemet var mycket utbrett). Men ordet "vicarius" finns mig veterligt överhuvudtaget ej belagt som kyrklig titel i svenska källor förrän — sparsamt — under 1200-talets senare hälft. Den allra tidigaste uppgiften jag lyckats finna är från 1264, då korvikarier inrättades i Uppsala domkyrka efter exempel från Roskilde. Även om hänsyn måste tagas till källmaterialets

knapphet, vågar man säkert med fog påstå, att de av Gamby omnämnda *kyrkliga* funktionerna med titeln "vicarius" introducerats i vårt land först i ett senare skede och därför varit okända begrepp för den person, som så tidigt som runt år 1230 beordrade VICA(rius)-myntet: *vicarius* som ämbets titel på bestämda kategorier av präster hör väsentligen senmedeltiden till. (Se artiklarna *Domkapitel*, *Prästämbe* och *Vikar* i Kulturhistoriskt Lexikon.) Att Knut länge och kretsen kring honom varit väl förtrogna med Olavskulten och rex perpetuus-tanken kan vi däremot vara helt förvissade om.

Falskmyntare i Borås

En notis i Borås Tidningar för den 31 juli 1845 (tagen ur Wedbergs klippsamling, Antikvarisk-Topografiska Arkivet, vol II: 222) berättar om en lokal "fabrik" vars verksamhet tvingades upphöra:

Borås d. 31 Juli. Fallska svenska silfvermynt, såväl hela, som halva och fjerdedels riksdalrar hafva här börjat komma i gång. Myntet har något blåaktigare färg samt ej alldeles så ren klang som det äkta silfvermyntet; men han är för ofrigt så lika att lätteligen misstag kan ega rum. Emedlertid har det redan lyckats upptäcka fabriken; och de misstänkte fabrikanter äro i häkte inmanade. Det är en kopparslagare i Ulricehamn vid namn Schulz, som drivit denna honnetta näringsgren och hos hvilken man funnit både stämplar samt såväl färdigt som halfärdigt falskt silfvermynt, ävensom en mängd af länge fördöjlt tjufogds. Såsom medhjelpare har Schulz uppgifvit en f.d. underofficer Deirich, hvilken förut varit afstraffad för delaktighet i stöld, anklagad för poströfveri med flera dylika ypperliga bedrifter. Deirich nekar ännu likväl till all delaktighet i förfalskningen, och ännu lära icke tillräckligt bindande bevis mot honom kunna anskaffas. Rannsakingen är likväl icke ännu avslutad.

En hastig genomgång av Kungl Myntkabinettets samling av falska mynt har inte gett något resultat. Kanske någon av SNT:s läsare har falska 1-, 1/2- eller 1/4-riksdaler från Karl XIV Johan som härstammar från ovannämnda "fabrik"? Eller kanske det finns någon lokal tradition i Borås eller Ulricehamn om de två missdållarna framfart? Skriv gärna till redaktionen och berätta!

Ny riksbankslag och ny huvudman för riksgäldskontoret

Regeringen anser att lagarna som reglerar riksbanken och statens upplåning genom riksgäldskontoret är otidsenliga. Därför föreslås en ny riksbankslag och en ny huvudman för riksgäldskontoret.

I dag utses både riksbanks- och riksgäldsfullmäktige av riksdagen, med ett undantag. Regeringen utser en av de sju riksbanksfullmäktige, som också är dess ordförande.

Riksgäldsfullmäktige är ett mycket ovanligt organ i internationellt perspektiv. I de flesta länder sköts fullmäktiges uppgifter inte av en församling som utsetts av parlamentet utan av motsvarigheten till finansdepartementet.

Regeringen föreslår att myndigheten i *riksgäldskontoret* skall flyttas från riksdagen och läggas under regeringen. Huvudskälet, anger regeringen, är att främja dess samordning av statsupplåning och finanspolitik. Regeringen menar att de historiska skälen till att riksdagen fick hand om riksgälden — att riksdagen i slutet av 1700-talet saknade kontroll över finanspolitiken och genom riksgälden skaffade sig kontroll åtminstone över statsupplåningen — inte längre är giltiga. Eftersom riksdagen genom parlamentarismen fått kontroll över finansmakten behöver den inte kontrollera upplåningen på samma sätt.

Som ytterligare motiv för att ha hand om riksgäldskontoret anger regeringen bland annat att statskulden vuxit mycket under 1970-talet och därmed blivit ett viktigt instrument i kreditpolitiken. Räntorna på statskulden har också blivit så stora att de fått en stor betydelse för både budgetresultatet och bytbalansen.

I den nya *riksbankslagen* föreslår regeringen att antalet fullmäktige i riksbanken höjs från sju till åtta. Sju väljs av riksdagen och dessa utser dessutom den åttondene ledamoten utifrån och denne blir även riksbankschef.

Förslaget om avpolitisering av chefsposten genom att riksdagen

inte längre utser riksbankschef har kritiserats av remissinstanserna LO, TCO och Föreningsbankernas förbund. Lagrådet konstaterar i sin remiss att de inte vill kommentera ledningsfrågan men man kan ändå inte undlåta att anmärka att det "inte saknar förståelse för den tvekan som bl a LO och TCO har anfört inför förslaget att avpolitiserar riksbankschefens ställning".

Regeringen anser att dess makt att utse ordförande i riksbanksfullmäktige är en kvarleva från tiden före parlamentarismens genombrott och nu kan ersättas av att riksbanken vid viktigare penningpolitiska beslut alltid konsulterar regeringen. Man tror inte heller att avpolitiseringen av chefsposten kan äventyra riksdagsmajoritetens politik i någon större utsträckning. Den eventuella förlusten av en röst för majoriteten i fullmäktige, som en opolitisk chef kan innebära, uppvägs av att antalet fullmäktige höjs till åtta och att (den majoritetstill-satte) ordföranden har utslagsröst.

Dessutom kan riksbankschefen avsättas genom att fullmäktige återkallar förordnandet eller att riksdagen inte ger ansvarsfrihet.

I den nya riksbankslagen vill regeringen precisera att riksbanken är *Sveriges centralbank* och att banken skall syssla med valuta- och kreditpolitik samt ansvara för betalningsväsendet. Den skall också vara statens och bankernas bank. I den föreslagna lagen står också uttryckligen att riksbanken har ensamrätt att tillverka inte bara sedlar utan även mynt. Reglerna om kassakrav får en annorlunda utformning och ett större tillämpningsområde. Riksbanken skall också, om särskilda skäl finns, få ge ut egna skuldebrev. Regeringens förslag är till stor del grundat på statsskuldpolitiska kommitténs slutbetänkande (se SNT 1986:6, s 147).

Den nya riksbankslagen — som kräver en ändring av regeringsformen (grundlagen) — föreslås träda i kraft 1 januari 1989. Lagändringarna som rör huvudmannskapet för riksgäldskontoret föreslås träda i

kraft 1 juli 1989. (Prop 1986/87:143)

TS

Lag om minnesmynt på ettusen och etthundra kronor (SFS 1987:240)

Enligt riksdagens beslut (Förs. 1986/87:16, FiU 23, rskr. 183) föreskrivs följande:

1. Med anledning av att det 1988 är 350 år sedan kolonien Nya Sverige Delaware grundades får minnesmynt med namnvärden av ettusen och etthundra kronor ges ut.

2. Minnesmyntet med ett namnvärde av ettusen kronor skall tillverkas av en legering som består av 900 tusendelar guld och 100 tusendelar koppar samt ha en vikt av 5,8 gram och en diameter av 21 millimeter. Avvikelsen från den nominella vikten får vid uppvägning av ett hundra mynt vara högst 6 gram.

3. Minnesmyntet med ett namnvärde av ettusen kronor skall ha följande prägel. På framsidan Konung Carl XVI Gustafs bild i profil med omskriften "CARL XVI GUSTAF SVERIGES KONUNG". Nedtill på höger sida om bilden konstnärns signatur "BT". På fransidan en beskuren bild av Calmare Nyckel, ett av de skepp varmed koloniens grundläggare färdades. Såsom omskrift upptill "NYA SVERIGE DELAWARE 1638 1988" och nedtill valörbeteckningen "1000 KR" omgiven av bokstäverna "E", som anger myntningsorten, och "D" som är begynnelsebokstav i riksbankschefens efternamn. Randen skall vara slät.

4. Minnesmyntet med ett namnvärde av etthundra kronor skall tillverkas av en legering som består av 925 tusendelar silver och 75 tusendelar koppar samt ha en vikt av 16,0 gram och en diameter av 32 millimeter. Avvikelsen från den nominella vikten får vid uppvägning av ett hundra mynt vara högst 16 gram.

5. Minnesmyntet med ett namnvärde av etthundra kronor skall ha följande prägel. På framsidan Ko-

ning Carl XVI Gustafs bild i profil med omskriften "CARL XVI GUSTAF SVERIGES KONUNG". Nedtill på höger sida om bilden konstnärens signatur "BT". På framsidan en bild av Calmare Nyckel, ett av de skepp varmed koloniens grundläggare färdades, och av en kartbild över kolonien Nya Sverige Delaware med fortet Christina utmärkt. Upptill till vänster tre kronor tillsammans med bokstäverna "CRS" (Christina Regina Sueciae). Såsom omskrift upptill "NYA SVERIGE DELAWARE 1638 1988" och nedtill valörbeteckningen "100 KR" omgiven av bokstäverna "E", som anger myntningsorten, och "D", som är begynnelsebokstaven i riksbankschefens efternamn. Randen skall vara slät.

Lagen är utfärdad den 7 maj 1987 och träder i kraft den 1 januari 1988.

Konstnären är Bo Thorén. Myntorten är Eskilstuna och riksbankschefens namn är Bengt Dennis. Bild kommer i ett senare nummer.

T.S.

Om en sydarabisk dinar

I Bengt Hovéns redogörelse i majnumret av Svensk Numismatisk Tidskrift (4/5 1987 s. 148 ff.) för "Frikostiga gåvor från Svenssons Stiftelse" beskrivas elva islamiska guldmynt (dinarer). Det första av dessa ärpräglat i San'a i Sydarabien 286/899–900. Författaren lämnar präglingsortsbestämningen med viss reservation, eftersom myntortens namn är korrumpert, men att myntet är från Sydarabien (San'a

eller Sada) bekräftas av dess vikt, 2,92 g.

Normalvikten för en dinar är 4,25 g (mynt nr 2 väger också mycket riktigt 4,21 g), medan 2,98 är normalvikten för en dirham. Dinarer med dirhamvikt infördes i Sydarabien mellan 238 och 249 och präglades fram till 307. Eftersom deras diameter endast obetydligt understiger tidigare tyngre dinarers (med i genomsnitt 0,75 mm), måste viktminskningen förklaras med att mynten med dirhamvikt antingen voro av lägre halt eller tunnare. Då dessa mynt av den samtida sydarabiska historikern och geografen och specialisten på myntframställning al-Hamdani ansågs höra till de bästa guldmynt, som framställdes i den islamiska världen, och då historikern al-Muqaddasi säger, att de räknades (och alltså inte behövde vägas vid betalning), torde guldhaltens ha varit oförändrad hög. Där emot synes det framgå av beskrivningen av deras framställning hos al-Hamdani, att dessa dinarers hamrades ut vid präglingen, så att de fingo en rand (eller åtminstone 2/3 eller 1/2 rand) som vanliga dinarers, alltså med plats för omskriften, varför de böra vara tunnare än vanliga dinarers, som ha större vikt men ungefär samma diameter. Rand heter på arabiska *tawq*, och dessa dinarers kallas *mutawwaq*, "försedd med rand". De användes också av mekkanarna. En närmare beskrivning av *mutawwaq*-dinarerna med redogörelse för ordets etymologi och alla källhänvisningar har jag givit i *Orientalia Suecana* 18/1969 s. 144–148.

Christopher Toll

Mitt i Lübeck

påträffades förra året en mycket stor myntskatt, nedlagd efter 1532. Den innehöll ca 300 mynt av guld och 20 000 av silver, stora som små; såvitt bekant var inga av dem svenska, trots våra omfattande handelsförbindelser med Hansans främsta stad. Bearbetning för publicering pågår genom Dr. M. North, Kiel.

FRÅGE-SPALTEN

Fråga:

I frågespalten sid 36, SNT no 2, 1987, svarar Madeleine Greijer att den ryska dengen visade en ryttare med spjut och eftersom "spjut" heter "kopek" på ryska språket, kom myntet att kallas kopek.

I samma nummer av tidningen, sid 33 skriver Ian Wiséhn: "Valören kopek (eller mera exakt kopeika) betyder att spara/samla."

Undertecknad efterlyser en förklaring.

Lennart Wallén
Ingarö

Fråga:

I nr. 2 for mars 1987 står det to förklaringer på opprinnelsen til ordet KOPEK — både i Wiséhns artikkel, og i "Fråge-spalten". Hvilken forklaring er riktig — eller er begge det?

Tore Dag Thune
Tønsberg, Norge

Svar:

I Ryssland genomfördes 1534 en myntreform, varvid en ny denga, tyngre än den gamla, myntades. Den kom att kallas "kopenaya denga" (=spjutets denga), då den visade en ryttare med ett nedåtriktat spjut. Spjut heter på ryska "kopie". Efter en tid bortföll ordet "denga" och "kopenaya" förändrades till "kopeika" (i singularis och "kopek" eller "kopeki" i pluralis, uttal: kopjek).

Spara/samla heter på ryska "kopit" och har inget med kopek att göra utom att man kan "kopit kopek".

Se I.G. Spassky, *The Russian Monetary System*, sid 112.

Madeleine Greijer

Nordisk Numismatisk Unions möte i Malmö 1987

Solen sken över ett underbart, försommarvackert Skåne då delegater och observatörer från alla de nordiska länderna samlades i Malmö lördagen den 23 och söndagen den 24 maj 1987 till Nordisk Numismatisk Unions möte. Turen var nu kommen till Skånes Numismatiska Förening, som förutom att bjuda på det vackra sommarvädret svarade för ett utomordentligt fint och av alla uppskattat värdskap.

Mötesförhandlingarna började redan på lördagsmorgonen och leddes med säker hand av värdföreningens ordförande Allan Hansson. I en mycket vänskaplig atmosfär och i sann nordisk anda gick man under dagens lopp igenom hela den digra föredragningslistan. Myntsåfn Íslands (Sedelbankens och Nationalmuseets Myntkabinett, Reykjavik) medlemsansökan beviljades enhälligt. Det redogjordes för NNUM:s ekonomi och framtid. Tidskriften skötes på ett utomordentligt sätt av Jørgen Steen Jensen. Likaså informerades om NNA:s kommande årgångar, innehåll och intentioner genom Pekka Sarvas. Unionens ekonomi, uppgift och målsättning diskuterades ingående. Därefter var det dags för Myntsafnarafélag Íslands Ragnar Borg att med ett uppskattat anförande inbjuda NNU att avhålla nästa möte i Reykjavik 1989. Denna inbjudan accepterades av unionsmötet med acklamation, varpå Norsk Numismatisk Forenings ordförande Jan H. Nordbø passade på att hälsa NNU välkommen till Norge om ytterligare två år, det vill säga 1991. Så kunde då mötesförhandlingarna avslutas genom att ordföranden Allan Hansson tackade de församlade för ett mycket gott och givande arbete till fromma för nordisk numismatik.

Under den gemytliga lunch, som på ett angenämt sätt avbröt mötesförhandlingarna, tog SNF:s ordförande Göran Bergenstråhle tillfället i akt att utdela den Brennermedalj, som förärats Filip Härenstam, Malmö, men som denne var förhindrad

att mottaga vid SNF:s årsmöte tidigare i maj. Till en överväldigad och mycket glad Brennermedaljerad kunde nu priset överlämnas under stora ovationer. Att de närvarande ansåg medaljen i högsta grad välförtjänt gick det inte att ta miste på. I sanning ett av de fina ögonblick i tillvaron, som länge skall minnas.

Senare på kvällen bjöd värdföreningen de församlade på en utsökt middag på Restaurang Översten med en vidunderlig utsikt över ett glittrande Öresund och ett sommarfagert Skåne. Till den goda skånska maten hölls det tal och diskuterades numismatik under vänskaplig och glad samvaro. Här skapades många nya och intressanta kontakter för framtiden. Man hann även med att visa en av SNF:s nyproducerade ljudkassetter med diabler: Sören Norby — riddare och myntherre.

Dagen därpå — söndag — ställdes färderna till det idylliska Lund i samma strålande väder. Historiska Museets Myntkabinett visades av en entusiasmerande Ulla Silvegren. Ett speciellt intresse riktades denna dag till den föredömligt utställda skatten från Igelösa — anordnad av

Kungl. Myntkabinettet

Utställningar:
Ingång Narvavägen (hörn
Linnégatan) 2 tr,
Stockholm

Tillfälliga utställningar:
Biskopsmynt.
Aktiebrev före 1870.
Antika mynt med andra ögon.
Ring i övrigt
telefon 08-783 94 00 för
programinformation.

Museum:
Tisdag—söndag 11—16
Måndag stängt
Besöksid. tisdag 13—16
ingång Narvavägen
Besöksadress (efter
överenskommelse
om tid per telefon):
Storgatan 41

Postadress: Box 5405,
114 84 Stockholm
Tel: 08-783 94 00

Brita Malmer — och en samling Lunda-mynt från Sven Estridens. Myntkabinettet i Lund har i sanning en imponerande samling, som alla numismatiskt intresserade rekommenderas att besöka vid tillfälle. Till vår förskräckelse fick vi dock

Gemytlig samvaro i Malmö. Jørgen Steen Jensen (skymtande till vänster) samtalande med Allan Hansson. Till höger därom Brennermedaljerade Filip Härenstam, som diskuterar med Göran Bergenstråhle. Längst bort skymtar Bengt Hovén. Foto M Greijer.

Ulla Silvegren (i vitt) hälsar oss alla välkomna till Lunds Historiska Museum. Foto M Greijer.

senare höra att detta fina kabinettt måste stängas den 1 juli på grund av penningbrist. Måtte detta olyckliga beslut snarast upphävas!

Kvar på Historiska Museet fick vi med hjälp av Anders Ödman bekanta oss med Tycho Brahe i samband med en på museet aktuell utställning om honom. Medryckande och inte utan en viss distans till ämnet berättade Anders Ö. det mesta om denna berömda och minst sagt originelle och osympatiska astronomen på ön Ven.

Efter en guidad rundvandring på Kulturen med dess myntfynd och andra intressanta utställda föremål under ledning av chefen i egen hög person var det dags för en avslutande god lunch, varefter vi tog farväl av alla våra nordiska vänner och tillönskade varandra ett "på återseende" i Island 1989.

Rolf Sjöberg

Professor Kolbjørn Skaare,

chef för Universitetets myntkabinett i Oslo, har valts till utländsk ledamot av Kungl Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien. Vi gratulerar!

Som framgår på annan plats har han vid SNF:s årsmöte erhållit dess Gustaf VI Adolf-medalj för framstående numismatisk forskning.

Nyköping 800 år

Under år 1987 firar Nyköping sitt 800-årsjubileum. Årtalet är kanske inte alldeles säkert — man tror, att den äldsta kastalen anlagts av Knut Eriksson för ca 800 år sedan. Annars har stadens ålder främst numismatiskt stöd. Vid utgrävningar har man för några år sedan hittat brakteatunderlag av bly, visande ett kors med AROS. Aros betyder som bekant "ämynning". Dessutom finns den 1961 påträffade brakteaten med NVKOPIE, troligen slagen av Knut länge (1229–1234), eftersom den har ett k i en mittring.

Sistnämnda mynt avbildas på den jubileumsmedalj som utgivits och bredvid läses NYKÖPING/ÄLDSTA MYNT/PRÄGLAT/UNDER/KNUT/LÄNGES/TID/1229–/1234. Den andra sidan visar stadens jubileumssymbol, som

Sköna mynt

Det välkända företaget Krause Publications, som bl a ger ut World Coin News och den jättelika katalogen över alla världens mynt de senaste ca 300 åren, väljer numera varje år ett "årets mynt". 1985 gick det till Finland för dess 50 markkaa med anledning av Kalevalajubileet. Österrike fick ett hedersnämmande för sin 500 schilling 1985 "2000 Jahre Bregenz" som "most historically significant coin of the year 1985".

Priset utdelades 1987 i Washington i den finske ambassadörens residens.

**GYNNA
SVENSK
NUMISMATISK
TIDSKRIFTS
ANNONSÖRER**

är inspirerad av Nyköpings slotts tak och har antydda vågor (havet, ån) i det vänstra "benet". Den är omgiven av årtalet 19–87 och upp till längs kanten läses NYKÖPING, nedtill 800 år.

Medaljen slås i silver i 3 000 ex (halt 925/1000), väger 32 g, mäter 40 mm samt säljes genom alla postkontor i Nyköping samt SE-banken, Sparbanken, PK-banken m fl. Priset med etui är 200 kr. Präglingsarbetet har utförts av Svenska Medaljgillet AB i Eskilstuna. En liten folder på svenska, engelska, tyska och franska, författad av Lars O. Lagerqvist, skildrar Nyköping som myntort ca 1200–1634.

Den internasjonale numismatiske kommisjon

Byrået — eller styret — i Den internasjonale numismatiske kommisjon (Commission internationale de numismatique — CIN) holdt sitt årlige møte 25.—28. mai i Praha, Brno og Nitra i Tsjekkoslovakia. Dette var det første ordinære møte i det nye byrå som blev valgt på CIN's generalforsamling i London 13. september 1986. Byrået møtte fulltallig, og til stede var presidenten Kolbjørn Skaare (Norge), visepresidentene Michael Bates (USA) og István Gedai (Ungarn), sekretæren Raymond Weiller (Luxemburg), kassereren Leandre Villaronga (Spania), styremedlemmene Ermanno Arslan (Italia), Peter Robert Franke (Vest-Tyskland) og Cécile Morrisson (Frankrike).

Referatet fra det konstituerende møte i London ble godkjent, og det samme ble regnskapet for 1986 og budsjettet for 1987, slik det ble lagt frem av kassereren. Presidenten ga en rapport om byråets virksomhet siden den internasjonale kongressen i London. Han hilste velkommen fire nye medlemmer, spesielt China Numismatic Society, det første medlem fra verdens folkerikeste stat, Folkerepublikken China. Kommisjonen har nå 113 medlemmer fra 34 land. Takket være Raf Van Laere ved Archief - en Documentatiecentrum, Hasselt i Belgia, var det blitt laget et index til *Survey of Numismatic Research 1979—1984*. Det internasjonale mynthandlerforbundet I.A.P.N. har generøst sagt seg villig til å bekoste trykningen. Distribusjonen vil bli ordnet av UK Numismatic Trust v/Dr. Ian Carradice, Department of Coins and Medals, The British Museum, London.

Byrået uttalte sin takk til Michael Bates, redaktøren av kommisjonens meddelelsesblad i dets nye form, *International Numismatic Newsletter*, som utkom med sitt første nummer desember 1986. Neste nummer er planlagt å komme juli 1987. Redaktøren appellerer til alle kommisjonens medlemmer samt til numismatiske organisasjoner og institusjoner som ikke er medlemmer om å forsyne ham med informasjon og nyheter til bladet. Kommisjonens årspublikasjon, *Compte rendu* 33 (1986), ble fremlagt og godkjent. Dette heftet inneholder fortegnelse over alle medlemmer med adresser og rapporter om byråets virksomhet. En nekrolog over den britiske myntforsker Humphrey Sutherland (av Robert Carson), en notis til hundreårsdagen for den amerikanske myntforsker Edward T. Newells fødsel

(av Margaret Thompson) og en historikk over myntkabinetet i Kestner-Museum, Hannover (av Frank Berger) finnes også.

Dr. John Kent som var formann i organisasjonskomiteen for London-kongressen, ga en avsluttende rapport. Den ble utgangspunktet for byråets drøftelse av erfaringene som kongressen hadde gitt. Planleggingen av den neste internasjonale numismatiske kongress som skal holdes i Belgia i 1991, er alt i gang. Dr. Raymond Weiller, kommisjonens sekretær, ble utpekt til å være kontaktperson mellom byrået og de lokale arrangører.

Presidenten presenterte en rapport fra Ulla Westermark, Stockholm, som er leder for kommisjonens komité for det internasjonale prosjektet *Sylloge Nummorum Graecorum*. Tre nye bind (Denmark, Aarhus University 1; United Kingdom VIII, Manchester University Museum, The Raby and Güterbock Coll. og Switzerland, Coll. Levante, Ciliaica) var publisert. Det samme var et opptrykk av Germany, Sammlung von Aulock, mens to bind (Denmark, Aarhus University 2 og USA, New York, American Numismatic Society 7) var i trykken. Ytterligere bind er under arbeid i 13 forskjellige land.

Andre prosjekter under kommisjonen er *Numismatic Literature*, *Coin Hoards* og *Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae*. Dr. Michael Bates ble oppnevnt til leder av kommisjonens nye komité for EDB-behandling av numismatiske data. Komiteen er etablert etter forslag fra Terence Volk, Cambridge. Volk hadde også lagt frem et forslag til et panel til å medvirke i dette arbeidet, og dette panelet ble godkjent av byrået.

Byrået ble vel tatt vare på av de tsjekkoslovakiske verter med dosent dr. Jiří Sejbal, Brno, i spissen. Kommisjonens president, professor Kolbjørn Skaare, ble mottatt av presidenten i Det tsjekkoslovakiske vitenskapsakademi, professor Josef Říman. Byråmedlemmene ble mottatt av visedirektøren for Nasjonalmuseet i Praha, dr. Jaroslav Vračotka. I Nasjonalmuseet ble myntutstillingen vist av dr. Jarmila Haskova, lederen for den numismatiske avdeling, og hennes kolleger. I Brno ga direktøren for Mähriske Museum og Det numismatiske selskap i Brno en middag for byrået. Programmet omfattet også et besøk i den numismatiske avdeling i Mähriske Museum og dens utstillinger. I Nitra besøkte byrået Det slovakiske vitenskapsakademis arkeologiske institutt, og dets direktør, dr. Bohuslav Chropovský, ga en mottagelse i Nové Vozokany-slottet, der byråmedlemme-

ne også overnattet. På veien tilbake til Praha besøkte byråmedlemmene Det slovakiske nasjonalmuseum i Bratislava, der de ble mottatt av direktøren, dr. Alois Habovštiak, og vist den numismatiske utstillingen.

Det ble besluttet å holde neste byråmøte i København, 29. mai—1. juni 1988.

Kolbjørn Skaare

Kungl. myntkabinetet, ett specialmuseum

Fem av Sveriges museer har utsetts till så kallade ansvarsmuseer. De skall samordna och leda sin del av museiväsendet och företräda sitt område gentemot andra samhällsområden. De fem institutionerna är historiska museet, Nordiska museet, etnografiska museet, statens konstmuseer och naturhistoriska riksmuseet, som får 350 000 kronor vardera i extraanslag för uppdraget.

Riksdagen beslutade också om riktlinjerna för de centrala museerna (statliga museer eller museer med statliga driftbidrag). De omkring 40 centrala museerna, dit även Kungl. Myntkabinetet hör, skall ha överblick över samlingarna i landet, förmedla expertkunskaper, bedriva utvecklingsarbete och företräda ämnesområdet. En annan viktig uppgift är att ge service åt och samarbeta med de regionala och lokala museerna.

5 100 000 kronor anslogs till utvecklingsprojekt på museiområdet. Vilka projekt det skall bli och utformningen av dem bestämmer kulturrådet tillsammans med museerna. Detta berör dock endast i ringa omfattning myntkabinetet.

Vid riksdagsbehandlingen var moderaterna kritiska till kulturrådets "alltför dominerande ställning" och ansåg att det inte behövdes något gemensamt styrorgan för museiväsendet. De ville också öka anslaget till ansvarsmuseerna med 2 miljoner kronor. Vänsterpartiet Kommunisterna och Centerpartiet föreslog ett särskilt bidrag till Ekomuseet i Bergslagen. (KrU 1986/87:21, snabbprotokoll 1986/87:135—136)

T.S.

SNF:s årsmöte 1987 i Stockholm

Den 16–17 maj höll SNF sitt 114:e års-möte. Visst hade vi velat bjuda på ett värfagert Stockholm med flödande sol men så blev inte fallet. Vi hade i alla fall tur med att det var varmt och att vi bara fick några få regnstänk trots att utsikterna talade om något betydligt värre.

Först på programmet stod visning av Frimurarordens myntkabinett. Samlingarna har tillkommit på initiativ av kammarherren C.J. Roos af Hjelmsäter, som lade grunden till samlingarna och testamenterade en summa pengar varav årligen 500 kronor skulle gå till inköp. Samlingarna har även ökat genom frikostiga gåvor av ordensbröderna. Vår ciceron var Harald Nilsson, som är en av dem som har ansvaret för samlingarna. Ett av de senaste förvärven — ett 8 dalers plåtmynt — väckte berättigat uppseende, inte minst för sin höga kvalitet. De antika mynten är trevligt exponerade på en karta över Medelhavsområdet med mynten inlagda där de hör hemma geografiskt. De svenska mynten ger en bra bild av svensk mynthistoria. Medaljsamlingen utgör en elegant inramning — effektivt uppsatt i montrar på väggarna.

En stilla promenad genom Stockholm förde oss till medaljsalen på KMK. Elsa Lindberger visade och berättade om sin utställning "Biskopsmynt från medeltiden". Harald Nilsson avrundade besöket i medaljsalen med att visa Ian Wiséchns utställning av några intressanta äldre aktiebrev ur KMK:s samlingar.

När bl a lokalutrymmena inte medger att annat än ytterst begränsade delar av samlingarna kan finnas utställda är det desto mer angeläget att tillfälliga utställningar kan göras av KMK:s rikhaltiga, ytterst intressanta material.

Vid årsmötesförhandlingarna hyllades minnet av de medlemmar, som för alltid lämnat oss, med en tyst minut.

I samband med styrelsens verksamhetsberättelse presenterades ett ljudband med diabilder, som handlade om Johan Palmstruch, som ligger begravd i Täby kyrka. Bandet, som har gjorts av Göran Wasberg i Täby hembygdsförening, är en produkt av ett trevligt samarbete med Stockholms läns hembygdsförbund.

Den nya styrelsen fick efter konstituering följande sammansättning: Göran Bergensträhle, ordförande (omval), Torbjörn Sundquist, vice ordförande och sekreterare (omval), Ulf Nordlind, kassaförvaltare (omval), Madeleine Greijer, programansvarig (omval), Anders Frösell, klubbmästare (omval),

Rolf Sjöberg (nyval), Ulf Ström (nyval). Till suppleanter valdes: Kenneth Jonsson (omval), Bengt Hovén (omval), Börje Rådström, auktionskommisarie (nyval) och en plats vakant. Till ansvarig utgivare av Svensk Numismatisk Tidskrift fr o m 1987-07-01 valdes Ian Wiséchn.

Till revisorer omvaldes Hans Henriksson och Bertel Tingström med Bjarne Ahlström som suppleant.

Valberedningen: Lars O. Lagerqvist, Bjarne Ahlström och Frank Olrog fick förnyat förtroende.

Belöningar utdelades:

Kolbjörn Skaare tilldelades Gustaf VI Adolfsmedaljen för framstående numismatisk forskning. Han är bl a professor vid Oslo Universitet, preses i norska vetenskapsakademien, utländsk ledamot av Kungl Veternhets-, Historie- och Antikvitets Akademiens, ordförande i internationella numismatiska kommissionen och korresponderande ledamot i SNF.

Hans Franzén fick mottaga förtjänstmedaljen för mångårigt, värdefullt arbete för Svensk Numismatisk Tidskrift.

Mats Malmer belönades med Elias Brenner-medaljen. Han är sedan 1973 professor i Stockholm i "arkeologi, särskilt nordeuropeisk". Av numismatiskt intresse i hans produktion är bl a "Myntfynden från St Jörgen i Åhus" och "Metodproblem inom järnålderns konsthistoria", som behandlar guldbrakteaterna. Belöningen har främst utdelats för visat intresse och förståelse för numismatiken under Malmers långa tid som ledare för forskningsutbildningen i arkeologi.

Filip Härenstam tilldelades Elias Brenner-medaljen för framstående samlargärning. Härenstam har huvudsakligen varit verksam i Skåne där han betytt mycket för Skånes Numismatiska Förening, bl a som författare till ett antal nummer i deras småskriftserie.

Nils Ekesiöö, Stockholm, och *Hans Lundberg*, Kungälv, fick mottaga medlemsnålen i förgyllt silver för 40-årigt medlemskap i föreningen.

Eva Klotz fick Nils Ludvig Rasmusson-stipendiet, som består av Rasmusson-medaljen i brons och 2 000 kronor. Stipendiet utdelas till yngre forskare.

Årsavgiften fastställdes till oförändrat Kr 135:— (60:— för juniorer). Under trivsamma former avslutades dagen med middag på restaurang Ulla Winblad på Djurgården.

Söndagen den 17 maj gick i regnets tecken. Klockan 1/12 hade föreståndaren för Uppsala Universitets Myntkabinett, Bertil Wærn, vänligheten att guida oss på en specialvisning genom denna

imponerande samling, som innehåller ett flertal rariteter. Man kan med glädje rekommendera besök i denna numismatiska, välsköta pärla. Den efterföljande lunchen på Stadshuskällaren blev sista programpunkten för de mest långväga gästerna för att de skulle hinna hem. Övriga hade möjlighet att se och höra mycket med anledning av 100-årsminnet av universitetshusets uppförande. Bland mycket annat fanns möjlighet att få se det Augsburgska konstskåpet, som Gustav II Adolf fick som gåva av staden Augsburg.

Ännu ett årsmöte var tillända och vi får börja se fram emot årsmötet 1988 som kommer att hållas i Kalmar med Kalmar Myntklubb som värd. Fram till dess har vi ett helt verksamhetsår med förhoppningsvis många nya medlemmar och stor anslutning på våra möten.

Göran Bergensträhle

Ett svårslaget rekord!

Godsägare Tage Jansson, Stockholm, som är född 1895 har i år varit medlem i SNF alltsedan 1907 — alltså i 80 år!

Ny årsmötesmedalj

Svenska Numismatiska Föreningens styrelse har beslutat att låta prägla en årsmötesmedalj över fil.dr Ernst E Areen 1882—1943 (SNFs ordförande 1934—1935).

Kulturhistorikern Areen gjorde numismatiken stora tjänster, speciellt inom belöningsmedaljväsendet, där han bidrog med ett antal viktiga arbeten som t ex *De nordiska ländernas officiella belöningsmedaljer*, Stockholm 1938, och ett praktverk i tre band om *De nordiska ländernas riddarordnar*, Eskilstuna 1942, tillsammans med greve Sten Lewenhaupt. Utförlig bibliografi och minnesteckning finns i Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad 1944: 131—133 och i Th. Högbergs arbete *Svenska numismatiker under fyra sekel*, Göteborg 1961, sid. 31—32.

Årsmötesmedaljen över Areen fanns att köpa på SNFs årsmöte 16 maj i Stockholm men kan beställas från kansliet t o m oktober 1987. Medaljens porträtt är modellerat av Ernst Nordin och som fränsida användes som tidigare den av Erik

Lindberg graverade (se Smärre skrifter nr 2). Prägling sker vid Myntverket i Eskilstuna. Medaljen kostar 2 500 kr i 18 karat guld (20 g) och 130 kr i silver (999/1000). Som tidigare mäter den 31 mm. C.W. Burmesters medaljfond har bekostat konstnärsvodet och präglingsverktygen.

UN

Juniorträff

Höstens första juniorträff äger rum *onsdagen den 14 oktober kl 18.30*, som vanligt på Sandhamnsgatan 50 A (Riksantikvarieämbetets lokaler). Du tar dig lätt dit med buss 41. Tag gärna med dig några mynt, som du skulle vilja visa eller diskutera. Kanske har du ett mynt som du tycker är speciellt roligt eller intressant och som du kan berätta lite om för oss andra. Tag också gärna med dig någon kompis, som är intresserad, även om han/hon inte är medlem. Det får du extra poäng för i vårt närvarolotteri, som ger fina vinster så småningom. Skulle kompisens sedan bli medlem så blir det ännu fler poäng. Du lite äldre medlem, som känner någon yngre samlare: tala om denna träff för honom/henne.

Rolf Sjöberg

Värvningsbroschyr

Det finns en broschyr för värkning av nya medlemmar på kansliet. Om Du vill göra en insats — tala med Dina vänner och ge dem en broschyr! Du får dem gratis från kansliet.

Mitt i City

PEO Mynt & Frimärken

Med stor sortering av
Mynt • Sedlar • Medaljer
Frimärken • Vykort
Aktiebrev • Tillbehör

Drottningg. 19, Box 16245
103 25 STOCKHOLM
Tel 08-21 12 10

En ungersk dukat funnen på Öland 1898

Ungersk dukat, präglad under Mattias Corvinus regeringstid, funnen i Glömminge socken 1898. Kungl. Myntkabinettet. Foto: ATA, skala 2:1.

Det är relativt ovanligt med tidiga utländska guldmynt funna i svensk jord (om man då bortser från senromerska guldmynt). I Kungl. Myntkabinettets samlingar finns en mycket vacker ungersk dukat från mitten av 1400-talet. Fyndomständigheterna är följande:

I ett brev till Konungens befallningshavande 1898 står att läsa:

Till Konungens befallningshavande i Kalmar överlemnans till Kongl. Witterhets-, Historie- och Antiquitetsakademien.

Kalmar i landskansliet som ofvan.

C A Hegerlund

För att staten till inlösen hembjuda får jag överlemnans bilagda af mig under jordbruksarbete å egorna till Isgärde No 2 i Glömminge socken funna guldmynt.

Några fornlemningar finnas ej i närheten.

Isgärde den 3 Augusti 1898

O. Magni
Landbrukare

Glömminge socken ligger på Ölands västkust, norr om Färjestaden. När myntet anlände 1898 beskrevs det som en "korpdukat" präglad under Mattias Corvinus regeringstid, men det är fel. Det bör röra sig om en vanlig dukat med den sittande madonnan i stället. Fyndet inlöstes med 12 kr.

Mattias Corvinus var sannolikt född 23 februari 1440 och dog den 6 april 1490. Han betraktas som en av Ungerns största regenter. Under hans regering infördes boktryckarkonsten i Ungern. I Buda grundade han ett för storlek och rikedom på

handskrifter berömt bibliotek. Han förde flera gånger krig mot Österrike.

Från Glömminge socken finns det också ett fynd från romersk järnålder, nämligen ett guldmynt från den bysantinske kejsaren Theodosius II, hittat av en bonde under harvning på en slät åker 1843.

Susanne Hedin

Skatt för stiftelser?

Riksdagen vill att skattefrågorna för föreningar och stiftelser utan dröjsmål tas upp till en gemensam bedömning.

Detta sade riksdagsmajoriteten med anledning av att man behandlade 10 motioner (s, c, fp, m) om beskattningen av stiftelser och ideella föreningar. Motionerna avslögs med motiveringen att riksdagen nu otåligt väntar på en promemoria från justitiidepartementet.

De borgerliga ville inte vänta utan förespråkade en omedelbar höjning av grundavdraget för de ideella föreningarna. De ville också ge idrottsstjärnorna — som under en kort period tjänar stora pengar — möjlighet till inkomstutjämningar, så att de inte flyr landet för skatternas skull. (SkU 1986/87:39, snabbprot 1986/87: 113—114)

Sven B. F. Jansson

1906-1987

Före riksantikvarien, professor Sven B. F. Jansson, Saltsjöbaden, avled i våras. SNT hade nyligen anledning att presentera medaljen slagen till hans 80-årsdag (1986 nr 9/10 s 282f); den glädde honom mycket. Hela Sveriges "Run-Janne" behöver ingen närmare presentation; han var en av dessa sällsynta människor som hade lika lätt att tala med lärd som olärd; därtill var han mycket kvick och en vältalare av rang.

Han utnämndes 1966 till riksantikvarie och var den siste innehavaren av denna urgamla befattning, som också var självskrivna sekreterare i Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitetsakademien, en koppling som Gustav III beslutat 1786. Han valdes därför till hedersledamot i Svenska Numismatiska Föreningen, en praxis som infördes redan vid föreningens grundande 1873 (det gällde då Bror Emil Hildebrand). SNF har nämligen Vitterhetsakademien som "arvtagare" ifall det osannolika skulle inträffa, att föreningen skulle upplösas. Till skillnad från de flesta (men inte alla) av sina företrädare har Sven B. F. Jansson aldrig utgivit något verk med numismatisk anknytning; hans produktion behandlar som bekant fornnordiska sagor och dikter samt runstenar. Härtill kommer ett par minnesböcker, som varmt rekommenderas. I sin dagliga gärning var han dock automatiskt chef för Kungl. Myntkabinettet och, som sagt, Vitterhetsakademins sekreterare.

Den som skriver dessa minnesrader hade Sven B. F. Jansson som chef i sex år, dessutom som ansvarig utgivare för *Fornvännen*, där jag var den ene redaktören. Det var ett mycket givande, för att inte säga nöjsamt samarbete.

LLI

Medaljen över Sven B. F. Jansson kan ännu erhållas i brons från Svenska Arkeologiska Samfundet genom insättning av 175 kr på postgiro 35 12 10-0. Förfrågningar på tel. 08/783 90 00 (Monica Medin).

Stig Stenström

12.4.1911–18.7.1987

Fil. dr Stig Stenström, Ellös (Orust), har avlidit efter en längre tids sjukdom. Han var född i Göteborg där han tog studenten på helklassisk linje 1931. Fil. kand-examen avlade han i samma stad 1936 med konsthistoria som huvudämne (professor Romdahl) och därtill klassisk fornkunskap samt nordisk och jämförande fornkunskap (det sistnämnda för Sune Lindqvist i Uppsala)

la) – allt välkända museiemän. Han hade också i olika perioder tjänstgöring vid arkeologiska, historiska och konstmuseerna i Göteborg åren 1933-38. Han koncentrerade sig därefter på högre studier som ledde till fil. lic. 1943 och doktorsgraden året därpå. Då hade han hunnit med en månads tjänstgöring vid Kungl. Myntkabinettet (1942), där han katalogiserade medaljer, och var dessutom inkallad långa perioder åren 1943-45.

Kort efter disputationen provtjänstgjorde Stenström 3 månader vid riksantikvarieämbetet (1944-45) och återkom dit några perioder (1946, 1949). Han utförde då bl a inventeringsarbete. Stenström slamlade under dessa år också erfarenheter från andra centrala institutioner – Livrustkammaren, Nordiska museet, Nationalmuseum – och från museer utanför huvudstaden; han var också vikarierande landsantikvarie i Borås och Gävle. Åren 1950-58 var han amanuens vid länsmuseum i Jönköping.

Under dessa aktiva år inventerade Stenström främst byggnadsminnen, särskilt då säterier och herrgårdar i Småland, samt var ansvarig för flera tillfälliga utställningar.

1958 kom han åter till riksantikvarieämbetet och statens historiska museum, där han blev amanuens och inom kort arkivarie vid ATA (Antikvarisk-Topografiska Arkivet). Här kvarstod han till sin pensionering 1976. Kort därefter flyttade han till sin bror, bosatt på Torebo invid Morlanda på Orust. Min sista kontakt med Stig Stenström ägde rum 1979 eller 1980, då vi diskuterade en katalog som han sedan länge planerat, men aldrig orkade fullfölja på grund av kronisk sjukdom.

Detta är de yttre dragen i Stig Stenströms karriär. I denna tidskrift skall vi av naturliga skäl uppehålla oss vid hans betydelse för numismatiken, enkannerligen medaljforskningen.

Redan tidigt blev Stenström intresserad av vår förste inhemsk mynt- och medaljgravör, Arvid Karlsteen (1647-1718). Hans första tryckta arbete (Livrustkammaren 1940) behandlar två nyupptäckta sigill, som kunde attribueras till denne; licentiattavhandlingen 1943 ägnas också Karlsteen och likaså disputationen (Göteborg 1944) – *Arvid Karlsteen, hans liv och verk*, som året därpå med ett smärre tillägg trycktes som Nordisk Numismatisk Årsskrift 1945. Det är en omfattande studie, som bygger på ett stort arkivmaterial liksom på genomgång av bevarade medaljer, mynt, sigill osv. Tyvärr pågick som bekant 2:a världskriget och detta omöjliggjorde undersökningar i utländska

Stig Stenström Foto: ATA.

arkiv. Ett något tveksamt försvar från respondentens sida under disputationen sänkte betyget och Stenström blev aldrig docent, något som utan tvekan påverkade hans framtida karriär. Icke desto mindre förblir hans *Karlsteen* ett standardverk som alla forskare i den tidens medaljkonst och myntgravering replierar på. Katalogen (illustrerad) är också oumbärlig med sina korrigeringar och kompletteringar till Bror Emil Hildebrand.

Under den tid Stenström arbetade med sin avhandling fann han även tid för forskning rörande den från England inflyttade konstnären Abraham Simon, verksam ca 1654-58 i Sverige, och kunde bevisa att Hedvig Eleonoras kröningsmedalj (Hildebrand I, Hedvig Eleonora nr 1) modellerats av Simon och slagits i Stockholm.

Hans senare skrifter berör med några undantag andra ämnen – konst- och kulturhistoria, biografier i Svenskt Konstnärslexikon m m.

Han återkom dock under senare år till sina gamla intressen i *Daniel Fehrmans Kantonmedaljer och förlagsritningarna till dem* (NNÄ 1965) med ett senare tillägg (NNÄ 1968). Det gäller den fabriksverksamhet som bedrevs på Kanton vid Drottningholm, delvis på Adolf Fredriks och Lovisa Ulrikas initiativ och med stöd av ständerna (1762); dessa beslöt också om att slå två medaljer som en hyllning till kungaparet. Förlagorna är av L'Archevêque. Av visst numismatiskt intresse är också hans studie över *Karl XII:s dödsmask och Simon Josse* (Livrustkammaren 1965). Den sistnämnda var en konkurrens till Hedlinger om befattningen efter Karlsteen men begick misstaget att uppsöka kungen, som var upptagen av fälttåget mot Norge och kort därefter stupade. (Josse dog sedan i februari 1719 av svält och umbäranden i Uddevalla.)

Nämnas bör också undersökningar-na över Gustav III:s och de sista gustavianska riddarspelen (Livrustkammaren 1946), som ger en bakgrund till de små medaljer som tillkom med anledning av dessa.

Stenström hörde till de tillbakadrag-na och stillsamma, som inte slår på trumma för sig själva. Icke desto mindre har hans insatser och forskning varit av stor betydelse för vårt ämne och utgör vad beträffar perioden ca 1660-1720 ett verkligt fundament för dem, som sysslar med numismatik. Svenska Numismatiska Föreningen uppmärksamade honom 1964 genom val till korresponderande ledamot.

LLt

MYNT NYTT

Krav på nya mynt

har framställts till USA:s president, finansminister och kongress i ett öppet brev, som börjar "We the People of the United States..." och som fortsätter med en stark önskan, att landets mynttyper skall "reflect the aspirations, achievements, and artistic abilities of a nation nurtured by freedom..." Uppropet sponsras av Coin World, den kända numismatiska veckoskriften med mer än 86 000 i upplaga, och stöddes även vid American Numismatic Associations årliga convention i slutet av augusti (i Atlanta).

Den av presidenten utnämnda Commission of Fine Arts har också rekommenderat nya typer för landets mynt i ett uttalande i april. Man påpekar, att Lincoln prytt USA:s cent i 78 år, Jefferson dess 5-cent i 49, Roosevelt dess dime i 41, Washington 1/4 dollar i 55 och Kennedy 1/2 dollar i 23. Denna fråga angår inte bara samlarna, utan lika mycket den stora allmänheten, menar Coin World.

FÖRENINGAR

ESKILSTUNA NUMISMATISKA FÖRENING har möten på Nya Gästis kl. 19.00 sista tisdagen i varje månad utom december. Auktion varje gång.

FAGERSTABYGDENS MYNTKLUBB sammanträder första helgfria måndagen i varje månad (utom i juli och augusti). Undantag: den 30/11. Ny lokal: Gillesstugan i Kolarby, Skogsvägen 5, Fagersta. Tid: kl 19.00. Under verksamhetsåret anordnar myntklubben 4 st anbudsauktioner med senaste anbudsdag den 3 okt, resp. 4 dec. Upplysningar: tel 0223/116 71.

FALU-BORLÄNGE MYNTKLUBB: Möteslokal "Samlaren" Biblioteket Borlänge tisdagar kl 19.00 den 12/5, 17/11. Möteslokal Kristinegården Falun tisdagar kl 19.00 den 20/10, 15/12. Korta mötesförhandlingar, bytesaktiviteter och som regel ett tema varje gång.

MYNTKLUBBEN GOTEN, Visby har möte kl 19.00 på Solhem den 29/10, 26/11, 29/12. Upplysningar 0498/157 24.

GÖTEBORGS NUMISMATISKA FÖRENING. Lokal: Traktören, Köpmansgatan 20, 6 bg. Tid: 19.00. HÖSTSÄSONGEN inleds 14 september med en övning i att kvalitetsbedöma mynt. Norsk numismatisk förenings ordförande i 41 år, Per Lundgren ger råd och synpunkter. 12 oktober berättar Jan Nordbø om symboler och bakgrund till de norska mynten efter 1814. Kvalitets-auktion. 9 november örlogsfartyget "Kronans" mynt (Paul Levin) och 7 dec. Kirsten Bendixen: "Danska skattfynd". Antiksektionen: Lokal Schackspelets Hus, Haga Kyrkogatan 3. Tid 18.30. Upplysningar: tel 031/17 79 70 (Bo Nordell) under dagtid, ej helger eller lörd/sönd.

HALMSTADS MYNTKLUBB har möte med auktion i Klara-salen kl 18.30 den första måndagen i varje månad utom juli-aug. Upplysningar: 035/12 96 76.

HÖÖRS MYNTKLUBB har möte med auktion i Höörs Plåts/matsal den andra torsdagen i varje månad. Upplysningar: Evert Olofsson 0413/221 51.

KALMAR MYNTKLUBB har möten första helgfria måndagen i varje månad (utom juni, juli och augusti) kl 19.00 i SE-banken, Storgatan 17, Kalmar. Upplysningar: tel 0480/159 84. Auktioner varje gång.

KATRINEHOLMS MYNTKLUBB har möten första helgfria onsdagen i varje månad på restaurang Storstugan, Stortorget 1, Katrineholm. Upplysningar: tel 0150/210 45 el 151 00.

KLARÄLVDALENS MYNTSAMLARE har möten på Råda Strand den 20/9, 25/10, bägge kl 16, och 22/11 (höstauktion kl 13 i Ekshärad). Upplysningar: 0563/603 47.

KRISTIANSTADORTENS NUMISMATISKA FÖRENING har möten med auktion på Hemgården, Norrtullsgatan 9, Kristianstad, kl 18.30 den 18/9, 16/10, 20/11 och 18/12. Listor och upplysningar gm Ingvar Nilsson 044/713 28.

LUNDS NUMISMATISKA FÖRENING har möten kl 19.15 den 9/9, 7/10, 4/11 och 2/12 (första onsd. i månaden). Lokal: Utbildningshuset Studentlitteratur, Åkergränd 1. Upplysningar: tel 046/12 25 93.

MYNTKLUBBEN NICOPIA har möten andra måndagen i varje månad på Pensionärgården, V Trädgårdsgatan 57, Nyköping, kl 19. Upplysningar: tel 0155/134 29, 671 54, 128 41.

NORRÖPINGS MYNTKLUBB har möte med auktion kl 19.00 tredje tisdagen varje månad utom i maj-augusti, i Ektorps fritidsgård. Auktionsvisning börjar kl 18.00. Även icke medlemmar är välkomna. Beställ lista på tel 011/12 50 12.

NÄSSJÖ MYNTKLUBB har möte med auktion på Gustavssons Trafikskola, Rådhusgatan 33, Nässjö, kl 19 den 29/9, 27/10, 24/11. Upplysningar: tel 0383/158 35 kl 07.00-09.00.

SAMLARKLUBBEN NUMIS, Skellefteå har möten första torsdagen i varje månad i NV-huset, konferensrummet. Upplysningar: tel 0910/186 80.

SKARABORGS NUMISMATISKA FÖRENING, har möten med auktion den 6/9, 4/10, 1/11 och 6/12. Lokal Club Balder på Kulturhuset Oden i Skövde kl 19.00. Upplysningar tel 0500/808 50 (Thord Lund).

SKÅNES NUMISMATISKA FÖRENING; Malmö. Mötesadress IOGT, Kungsgatan 16 A. Möten 24/9, 29/10, 26/11. Klubblokalen Kungsgatan 38 A, Malmö, håller öppet varje tisdag kl 19-21 under september-maj.

SÖDRA DALARNAS MYNTKLUBB sammanträder första torsdagen efter den 15 i varje månad kl 18.30 i Rembostugan, ca 5 km norr om Avesta utmed riksvägen. Upplysningar: tel 0226/562 78 eller 0225/131 52.

TRELLEBORGS MYNTSAMLARKLUBB har möte andra måndagen i månaden kl 18.30 i Södersläts Sparbanks samlingsal, CB Friisgatan 4 A, Trelleborg. På programmet står auktioner, föredrag, lotteri mm. Upplysningar: tel 0410/345 44.

TÄLJE MYNTKLUBB, Södertälje, har möte i Wendelas rum, biblioteket Luna kl 19.00 den 8/9, 13/10, 10/11. Upplysningar: tel 0755/619 38 eller 313 14.

NUMISMATISKA KLUBBEN I UPPSALA. 22/9 föredrag på Skandia; 20/10 auktion, 17/11 föredrag och 8/12 julfest med föredrag, alla på Uppsala Universitets myntkabinett. Tid: 19.00. Upplysningar: 018/11 50 00.

VETLANDA NUMISMATISKA FÖRENING har möte med auktion på Kulturhuset, Storgatan 20, Vetlanda kl 19.15 den 25/9, 30/10, 27/11. Upplysningar: tel 0383/158 35 kl 07.00—09.00.

VILLSTADORTENS MYNTKLUBB, Smålandsstenar, har möten andra månad i varje månad utom juni, juli och augusti. Föredrag o dyl följs av auktion. Servering. Upplysningar: tel 0345/112 95. Lokal: Biblioteket, Smålandsstenar (källarlokalen).

VÄRENDIS NUMISMATISKA FÖRENING, Växjö, har möte med auktion den 16/9, 20/10, 1/12 kl 18.30 i Röda Korsets lokal, Kungsg. 18, Växjö. Upplysningar 0470/731 14. Myntmässan anordnas 4/10 å Smålands museum.

VÄSTERÅS MYNTKLUBB har möten på Jakobsbergsgatan 13 A kl 19.00 första onsdagen i månaden. Närvarolotteri vid varje möte. Upplysningar: tel 021/13 94 94 (efter kl 18).

ÖREBRO NUMISMATISKA FÖRENING har möten med auktion Järntorgsgatan 3 den 3/9, 14/10, 11/11 och 2/12. Upplysningar: tel 019/13 52 13.

AUKTIONER

SVENSKA

September

4 AB Stockholms
Auktionsverk

November

7—8 B. Ahlström
Mynthandel AB
21 AB Stockholms
Auktionsverk

December

9 AB Stockholms
Auktionsverk

UTLÄNDSKA

September

23—25 München, Hirsch Nachf.
25—26 Solingen, Müller

Oktober

6—8 München, Aufhäuser
7 London, Spink
12—14 New York,
Bowers & Merena
13—14 Zürich, Bank Leu AG
15—16 Zürich, Spink
20—22 Köln, Schulten & Co
22 London, Spink
(J. C. Holms bibliotek)
22—24 Hamburg, Emporium
26—28 Bern, Credit Suisse
29—30 München, Partin Bank

November

2—4 Frankfurt, Peus Nachf.
4—6 Köln, Münz Zentrum

9—11

New York,
Bowers & Merena
Luzern, Hess AG
13—14 Ludwigshafen,
Stadtparkasse
19—21 Düsseldorf, Heinrich
Winter
19 London, Spink
23—24 München, Lanz
24—27 München, Hirsch Nachf.

December

2—4 Essen, Schenk-Behrens

1988

Januari

28—30 Los Angeles,
Bowers & Merena

Mars

16—17 Sydney, Spink
24—26 New York,
Bowers & Merena

MÄSSOR

SVENSKA

Oktober

4 Värends Numismatiska
Förening, Växjö, anord-
nar Myntmässan på Små-
lands museum.

Spanska myntskatter

från havets botten såldes på auktion i Los Angeles i slutet av maj i år (Ponterio & Associates Inc. i samband med The 24th Annual Convention of International Numismatics). Den som i efterhand vill ha katalogen kan skriva till Ponterio under adress 3823 Park Blvd., San Diego, Calif. 92103, USA.

Det gällde spanska (och mexikanska) mynt från flera skeppsvrak, både guld och silver, de flesta 1715 års silverflotta, som sjönk i en storm utanför Florida. Dessutom förekom för oss i Norden välbekanta nederländska mynt från Akerendam, som förliste vid Runde utanför norska kusten, andra från Breddenhof 1753 utanför Moçambique m fl. En del mynt och sedlar från privata samlingar såldes också.

Den stora guldschatten från regalskeppet Kronan utanför Öland kommer däremot inte ut på marknaden. Den som vill läsa om denna och andra svenska guldschatter påminns om Kungl Myntkabinettets Kronan-katalog, som allttjämt finns till salu (direkt hos Kungl Myntkabinettet, Box 5405, 114 84 Stockholm, tel 08-783 94 00, eller på museet i Kalmar — där skatten är utställd — eller i Historiska museets i Stockholm försäljning).

SPECIE MYNTHANDEL HB

Köper o säljer
Mynt • Sedlar • Medaljer

*Spec. Äldre svenska kopparmynt.
Sedlar före 1900.
Kommissionsuppdrag — Auktioner.*

Storgatan 19, Box 69
574 01 VETLANDA
Tel 0383/153 01

Önskar korrespondera

Monsieur Olivier d'Adhémar,
La Garinie,
6, rue de l'Université
F-511 00 REIMS, Frankrike
har för några år sedan börjat samla mynt. Han har ett 20-tal från Sverige men önskar fler. Den som kontaktar honom kan skriva på franska eller engelska.

AUKTION 36

7—8 november 1987
Operakällaren—Stockholm

LAGERLISTA 65

Nyutkommen

De rikt illustrerade auktionskatalogerna och lagerlistorna erhålles enklast genom prenumeration med 100 kr per år, insättes på pg 3003-1.

B AHLSTRÖM MYNTHANDEL AB

Kungsgatan 28—30
Box 7662, 103 94 STOCKHOLM
Tel 08-14 02 20, 10 10 10

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

är en sedan 1973 etablerad sammanslutning av mynthandlare, hitintills 25 företag i 11 olika städer i landet. Föreningen är ensam i sitt slag i Sverige. Samtliga är medlemmar i Svenska Numismatiska Föreningen och har skrivit under uppropet mot myntförfalskningar. — Genom samarbete med de övriga medlemmarna vill varje mynthandlare förbättra och utöka sina tjänster.

De nuvarande medlemmarna är:

B. Ahlström Mynthandel AB
Kungsgatan 28, Box 7662
103 94 Sthlm 7, tel 08-14 02 20

Amneklevs Mynthandel
Skolgatan 20, 602 25 Norrköping
tel 011-10 29 50

Antikören
Stureplatsen 1, 411 39 Göteborg
tel 031-18 39 60

Hirsch Mynthandel
Humlegårdsgatan 13, 3 tr., Box 5358
102 46 Stockholm, tel 08-783 77 65

Karlskrona Mynthandel
Hantverkargatan 11
371 35 Karlskrona, tel 0455-813 73

Rune Larsson Mynthandel
Österlånggatan 16, 502 32 Borås
tel 033-11 03 15

Lunds Mynthandel
Klostergatan 5
222 22 Lund, tel 046-14 43 69

Malmö Mynthandel
Kalendegatan 9, 211 35 Malmö
tel 040-11 65 44

Mynt & Medaljer HB
Sveavägen 96, Box 19507
104 32 Stockholm, tel 08-34 34 23

Mynt & Metallbörsen i Sthlm AB
Norr malmöstorg 1, 4 tr., 111 46 Stockholm
tel 08-20 55 01

Myntet i Malmö
Stora Nygatan 17, 211 37 Malmö
tel 040-12 99 30

Mynthuset
Biblioteksgatan 5, Box 7049
103 86 Stockholm, tel 08-20 51 81, 20 60 52

UIF Nordlinds Mynthandel AB
Nybrogatan 36, Box 5132
102 43 Sthlm, tel 08-62 E62 61

Noréns Mynthandel
Box 123, 742 00 Östhammar
tel 0173-103 81

Norrhälje Mynthandel AB
Tullportsgatan 13, Box 4
761 00 Norrhälje, tel 0176-168 26

Numis Mynt & Frimärkshandel AB
Kaserntorget 6, Box 2332
403 15 Göteborg, tel 031-13 33 45

J. Pedersen Mynthandel
Skolgatan 24, 502 31 Borås
tel 033-11 24 96

Peo Mynt & Frimärken AB
Drottninggatan 19, Box 16245
103 25 Sthlm, tel 08-21 12 10

Selins Mynthandel AB
Regeringsgatan 6
111 53 Stockholm, tel 08-11 50 81

Specie Mynthandel HB
Storgatan 19
574 00 Vetlanda, tel 0383-153 01

Strandbergs Mynt & Frimärkshandel AB
Arsenalgatan 8, Box 7377
103 91 Sthlm, tel 08-20 81 20

Thörnströms Mynt & Sedlar AB
Drottninggatan 48
582 27 Linköping, tel 013-13 54 65

Ticalen Mynthandel
Stureplatsen 3, 411 39 Göteborg
tel 031-20 81 11

Ingemar Wallin Mynthandel AB
Kungsgatan 4 b 2½ tr, Box 7317
103 90 Sthlm, tel 08-10 00 57, 10 00 58

Håkan Westerlund Mynthandel AB
Vasagatan 42, 111 42 Stockholm
tel 08-11 08 07

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING
Box 19507, 104 32 Stockholm, tel 08-34 34 23